

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

БАРТОШИК Ольга Миколаївна

**Діджиталізація процесів оподаткування: зарубіжний
досвід та перспективи для України /**
**Digitalization of Taxation Processes: Foreign Experience
and Prospects for Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма – Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи ФФАм-21
О. М. Бартошик

Науковий керівник:
д.е.н., професор, Ф.П. Ткачик

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту:

" ___ " _____ 2025 р.

Завідувач кафедри
_____ А. І. Крисоватий

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Теоретико-інституційні засади діджиталізації процесів оподаткування в сучасних умовах	6
1.1. Діджиталізація як інструмент трансформації соціально-економічних і податкових процесів.....	6
1.2. Інституційні засади та інформаційне забезпечення діяльності податкових органів в Україні.....	12
2. Практика та проблематика імплементації цифрових технологій оподаткування в Україні.....	20
2.1. Аналіз тенденцій формування бюджетних ресурсів в умовах цифрової трансформації.....	20
2.2. Моніторинг інноваційних підходів адміністрування та контролю сплати податків і зборів.....	27
3. Перспективи адаптації зарубіжного досвіду діджиталізації процесів оподаткування в українську практику.....	36
3.1. Моніторинг кращих світових практик використання цифрових технологій в адмініструванні податків і зборів.....	36
3.2. Вектори діджиталізації процесів оподаткування в Україні в контексті мінімізації ризиків воєнного часу.....	42
Висновки.....	52
Список використаних джерел.....	55
Додатки.....	60

Вступ

Актуальність теми. Сучасна цифрова епоха докорінно змінює всі сфери суспільного життя, включно з системою оподаткування. Цифровізація та впровадження передових технологій стали ключовими чинниками трансформації економіки, підвищення її конкурентоспроможності та прозорості. Податкові інституції по всьому світу дедалі активніше оцифровують взаємодію між податковими органами та платниками податків, використовуючи технології четвертої промислової революції (4IR) для швидкого й достовірного збору й аналізу інформації, автоматизації підготовки звітності, побудови моделей оцінки ризиків тощо. В Україні процес діджиталізації державного управління також набирає обертів: електронні послуги стають невід'ємною частиною роботи органів влади, а фіскальні органи впроваджують новітні IT-рішення для покращення сервісу та підвищення добровільної сплати податків.

Разом з тим, цифрова трансформація висуває нові вимоги до податкових систем і водночас створює виклики. З одного боку, цифрові технології дозволяють податковим органам ефективніше адмініструвати податки, знижувати рівень тіньової економіки та покращувати взаємодію з платниками. З іншого боку, діджиталізація економіки загострює проблеми міжнародного оподаткування – сприяє переміщенню прибутків у юрисдикції з низькими податками, спрощує створення складних транскордонних корпоративних структур, що вимагає перегляду існуючих підходів до оподаткування на глобальному рівні. Отже, модернізація фіскальної сфери має здійснюватися комплексно, з урахуванням потенційних ризиків та загроз.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад діджиталізації процесів оподаткування та аналіз зарубіжного досвіду впровадження цифрових технологій у податкове адміністрування, а також визначення перспективних напрямів адаптації цього досвіду в Україні.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

1. Дослідити теоретичну сутність та нормативно-правові засади діджиталізації процесів оподаткування.
2. Охарактеризувати стан інформаційно-інституційного забезпечення діяльності податкових органів в Україні.
3. Проаналізувати динаміку податкових надходжень у контексті впровадження цифрових рішень.
4. Визначити інноваційні підходи до адміністрування та контролю сплати податків і зборів.
5. Узагальнити міжнародний досвід цифрової трансформації податкового адміністрування.
6. Обґрунтувати перспективи діджиталізації податкової системи України з урахуванням викликів воєнного періоду.

Об’єкт і предмет дослідження. Об’єктом є процеси цифрової трансформації (діджиталізації) фіскального простору держави. Предмет дослідження – теоретико-інституційні та прикладні аспекти діджиталізації процесів оподаткування в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: історико-логічний аналіз – для розгляду еволюції інформаційних технологій у податковій сфері; метод системного підходу, індукції та дедукції – для виявлення взаємозв’язків між цифровізацією і параметрами податкової системи; статистичні методи – при аналізі динаміки бюджетних надходжень та рівня впровадження е-сервісів; порівняльний аналіз – для зіставлення досвіду різних країн тощо.

Інформаційна база дослідження. Дослідження спирається на нормативно-правові акти України, звітно-статистичні дані Державної податкової служби України та Державної казначейської служби (зокрема, інформація про доходи бюджету), офіційні матеріали Міністерства цифрової трансформації України, аналітичні огляди міжнародних організацій. Використано наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів з питань цифровізації адміністрування податків, зокрема наукові статті, матеріали конференцій та монографії.

Наукова новизна і практичне значення. Наукова новизна роботи полягає у систематизації сучасних тенденцій діджиталізації податкового адміністрування, узагальненні світового досвіду впровадження цифрових технологій у податкових органах та обґрунтуванні шляхів підвищення ефективності фіскальної політики України на основі цифрових рішень.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій щодо удосконалення податкових сервісів і процедур адміністрування податків в Україні із використанням інструментів штучного інтелекту, автоматизації та інших технологій, що дозволить оптимізувати процеси оподаткування, знизити адміністративні витрати та підвищити рівень добровільної сплати податків.

Апробація результатів дослідження. Основні результати та висновки, отримані в ході проведеного дослідження були апробовані у вигляді тез доповідей на Всеукраїнських науково-практичних конференціях студентів та молодих вчених: 1) «Актуальні питання фінансової теорії та практики» (Тернопіль, 2024 р.); 2) Фінанси та облік в умовах глобальної невизначеності та безпекових ризиків (Тернопіль, 2025 р.).

Загальний обсяг роботи становить 61 сторінку, наведено 7 таблиць, 3 рисунки, 2 додатки, 47 літературних та інформаційних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1. Діджиталізація як інструмент трансформації соціально-економічних і податкових процесів

В умовах стрімкої цифрової трансформації світового господарства діджиталізація набула статусу одного з визначальних чинників модернізації систем державного управління, зокрема фіскальної сфери. Виклики глобальної економіки, посилення конкуренції між юрисдикціями за інвестиційні потоки та необхідність боротьби з ухиленням від оподаткування вимагають впровадження інноваційних цифрових рішень. У цьому контексті діджиталізація процесів оподаткування виступає не лише технічним інструментом автоматизації рутинних процедур, а й стратегічним важелем підвищення прозорості, ефективності та довіри до податкової системи. Саме тому наукове осмислення сутності, принципів та функціонального змісту цифрової трансформації оподаткування є вкрай актуальним у контексті адаптації України до глобальних стандартів податкового адміністрування.

Діджиталізація в більшості випадків ідентифікації її сутності ідентифікується як складний багатогранний процес впровадження сучасних цифрових технологій у всі сфери господарського життя. Її ключовими характеристиками є стрімке зростання обчислювальної потужності пристроїв, масштабне поширення інтернет-технологій, розвиток таких інновацій, як штучний інтелект (ШІ), Інтернет речей (IoT), блокчейн, хмарні сервіси, віртуальна реальність тощо. Ці технології докорінно змінюють моделі ведення бізнесу, способи комунікації та обміну інформацією у суспільстві.

У глобальному вимірі рівень цифровізації (на нашу думку, доволі коректним є ототожнення цифровізації та діджиталізації, зважаючи на мету та орієнтир цього процесу) економіки і державного управління трансформувалася на один із головних індикаторів розвитку країни. Зокрема, розвинені держави

інвестують у електронне урядування – впровадження цифрових інструментів у діяльність державних органів задля підвищення якості послуг, прозорості та інституційної ефективності.

Цифровізація виступає ключовим чинником формування нової моделі соціально-економічного розвитку, що передбачає трансформацію існуючих галузей економіки та створення нових секторів, орієнтованих на високотехнологічну основу. Її стратегічна мета полягає у підвищенні ефективності функціонування суспільно значущих сфер, включаючи економіку, державне управління, освіту, охорону здоров'я тощо, шляхом інтеграції цифрових рішень. Висока результативність цифровізації можлива лише за умови її гармонійного впровадження в національні, регіональні та галузеві стратегії розвитку, що забезпечує цілісність та системність цього процесу.

У сучасних умовах цифровізація визнається одним із потужних інструментів економічного зростання, завдяки здатності цифрових технологій суттєво підвищувати продуктивність, оптимізувати витрати, покращувати якість державної політики та розширювати економічні горизонти. У широкому розумінні цифровізація (від англ. digitalization) – це процес впровадження цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності: від міжособистісної комунікації до промислового виробництва, від побутових об'єктів до складних кіберфізичних систем [10]. Цей перехід означає інтеграцію обчислювальних рішень у фізичне середовище, формуючи нову реальність, де віртуальні процеси тісно взаємодіють із матеріальними структурами.

Цифровізація в середньостроковій перспективі визначається як один із головних драйверів глобального економічного зростання. Окрім прямого ефекту – підвищення продуктивності бізнесу та державного сектору, – цифрова трансформація генерує низку опосередкованих переваг, серед яких економія часу, поява нових ринкових ніш, зростання попиту на інноваційні товари й послуги, формування нової якості взаємодії між економічними суб'єктами.

Засновник і головний виконавчий директор Agile Elephant Девід Террар зазначав, що «цифрова трансформація» – це процес переходу до нових способів

роботи і мислення з використанням цифрових, соціальних, мобільних і нових технологій та включає зміну мислення керівництва, заохочення інновацій і нових бізнес-моделей, оцифровку активів і ширше використання технологій для поліпшення досвіду співробітників, клієнтів, постачальників, партнерів і зацікавлених сторони [32].

Податкова система є основною частиною цієї цифрової трансформації. Діджиталізація у сфері оподаткування означає перехід від традиційних паперових і офлайн-процедур до електронних сервісів, автоматизованих систем та аналітичних платформ, які використовують великі дані і алгоритми для прийняття ефективних фіскальних рішень. Світовий досвід свідчить, що застосування цифрових технологій у податковому адмініструванні підвищує його ефективність та зручність. Починаючи з 2010 року податкові інституції різних країн активно впроваджують електронні сервіси для реєстрації платників, подання декларацій, обміну даними між суб'єктами фіскального простору, проведення дистанційних перевірок і звірок тощо. Упродовж останніх років, особливо на тлі пандемії COVID-19 і повномасштабної війни в Україні, цифрові інструменти в оподаткуванні перетворилися на необхідність, а не опцію. Сучасні тенденції зумовлюють переорієнтацію фіскальних систем на гнучкі, інтегровані платформи, що дозволяють забезпечити стійкість, аналітичність і проактивне адміністрування податкових зобов'язань у режимі реального часу.

У науковій літературі поняття «цифровізація оподаткування» інтерпретується з різних позицій: від акценту на технологічних аспектах автоматизації фіскальних процедур до ширших трактувань, пов'язаних із трансформацією податкових відносин у цифровому середовищі. Більшість дослідників розглядають цифровізацію як складову інституційної модернізації фіскальної системи, що включає впровадження інноваційних сервісів, автоматизованого обліку та аналітичних рішень для контролю за сплатою податків [33, с. 50]. При цьому відмінності у визначеннях зумовлені різним акцентом на функціональному, інфраструктурному чи управлінському вимірах

цифрових перетворень. Узагальнені підходи провідних науковців до трактування категорії «цифровізація оподаткування» подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Систематизація підходів ідентифікації сутності цифровізації
оподаткування**

№	Автор(и) або інституції	Сутнісні домінанти
1	Сідляр В.В., Герчаківський С.Д., Кос. С.В.	Цифровізація податкових процесів є ключовим напрямом підвищення ефективності податкового адміністрування. Залучення автоматизованих систем обробки даних та електронного документообігу значно покращує результативність адміністрування податків, мінімізує ризики маніпуляцій з податковими даними та забезпечує оперативний контроль за діяльністю суб'єктів господарювання.
2	Марченко Л.І.	Діджиталізація податкового адміністрування означає якісну зміну цього процесу внаслідок широкого використання сучасних технологій, Інтернету та інтелектуальних пристроїв.
3	Криниця С.О.	Цифрова трансформація податкової та митної систем є важливим етапом модернізації фіскального адміністрування, що сприяє підвищенню прозорості, детінізації економіки та зростанню податкових надходжень.
4	OECD	Цифрова трансформація оподаткування – це переосмислення процесів обчислення й сплати податків шляхом вбудовування цих процесів у пристрої та програмне забезпечення, які використовують платники
5	Addis Tax Initiative (ATI)	Цифрові технології здатні докорінно змінити те, як податкові органи збирають, обробляють та використовують інформацію – підвищуючи ефективність, прозорість і справедливість системи. Для платників податків цифровізація робить дотримання податкових вимог більш простим і непомітним, інтегруючи його у повсякденне життя та бізнес-операції.
6	МВФ	У Міжнародному валютному фонді зазначають, що цифровізація податкової адміністрації є технічно складним процесом з огляду на великий обсяг операцій, які повинна обробляти система, а також критичну важливість її безпеки

У процесі цифрової трансформації податкової системи України особливе значення мають базові принципи, що визначають стратегічні орієнтири та етичні засади впровадження електронних технологій у фіскальну сферу. Принципи цифровізації забезпечують не лише ефективність реалізації реформ, але й довіру платників до цифрових сервісів. Водночас реалізація цифрової моделі адміністрування податків передбачає виконання ключових функцій, пов'язаних з інформаційною відкритістю, контролем, комунікацією та аналітичною підтримкою рішень. Основні принципи та функції цифровізації системи оподаткування України систематизовано в табл. 1.2 [28; 33].

Таблиця 1.2

Принципи та функції цифровізації системи оподаткування в Україні

Принципи	Опис	Функції	Характеристика
Доступності	Гарантує рівний і безперешкодний доступ до електронних сервісів оподаткування для всіх категорій платників податків незалежно від їхнього статусу.	Інформаційна	Забезпечує оперативне інформування платників податків про зміни в податковому законодавстві, обов'язки та строки подання звітності.
Прозорості	Забезпечує відкритість податкової інформації та дій податкових органів у цифровому середовищі	Контрольна	Сприяє виявленню ризиків ухилення від сплати податків та мінімізації тіншових операцій через автоматизовані аналітичні інструменти.
Зручності	Орієнтований на спрощення податкових процедур шляхом впровадження інтуїтивно зрозумілих електронних сервісів.	Комунікаційна	Створює умови для інтерактивної взаємодії між платниками та фіскальними органами через цифрові канали — чати, повідомлення, кабінети тощо.
Безпеки	Передбачає захист персональних даних платників і безперебійну роботу цифрових платформ оподаткування.	Аналітична	Дозволяє здійснювати прогнозування податкових надходжень та виявлення структурних трендів на основі цифрових даних і моделей.
Інтегрованості	Вимагає узгодженості податкових сервісів із суміжними інформаційними системами держави та бізнесу.	Адміністративна	Забезпечує ефективну організацію електронного адміністрування податків, включаючи реєстрацію, облік, звітність і нарахування зобов'язань.

Використання сучасних інформаційних технологій дозволяє концептуально змінити парадигму адміністрування податків і зборів. Автоматизація рутинних процесів зменшує вплив людського фактора, скорочує час обробки інформації та ймовірність допущення помилок. Серед ключових переваг діджиталізації податкового адміністрування доцільно звернути увагу на такі: прискорення обміну інформацією між платниками і фіскальними органами; раціоналізація витрат часу і ресурсів на виконання податкових обов'язків; підвищення прозорості та підзвітності податкової системи; розширення можливостей для аналізу даних і виявлення ризикових транзакцій. Зокрема, аналітичні системи на основі Великих даних та штучного інтелекту дають змогу податковим органам оперативно відстежувати складні схеми ухилення від оподаткування, виявляти невідповідності у звітних документах, проводити ризик-орієнтований відбір платників для перевірок тощо. Застосування блокчейн-технології може забезпечити надійну фіксацію даних і транзакцій, унеможливаючи їх фальсифікацію, що є перспективним для обліку податкових платежів, протидії ризикам і боротьби з шахрайством. Хмарні технології та API (інтерфейси прикладного програмування) полегшують обмін інформацією між різними державними системами та реєстрами в режимі реального часу. Таким чином, цифровізація створює нову архітектуру податкового адміністрування, орієнтовану на швидкість, інтегрованість та актуалізацію даних [25].

Водночас важливо розуміти, що цифрова трансформація ставить і нові виклики перед податковою системою. Зокрема, глобальна діджиталізація економічних процесів призвела до виникнення цифрової економіки, де створення вартості часто не прив'язане до фізичної присутності бізнесу в конкретній країні (регіоні). Це поставило під сумнів традиційні принципи міжнародного оподаткування (постійного представництва, визначення юрисдикції оподаткування прибутку тощо). Транснаціональні корпорації, користуючись цифровими бізнес-моделями, можуть переміщувати прибутки в низькоподаткові юрисдикції майже безперешкодно. Діджиталізація уніфікувала процедури створення дочірніх компаній у офшорах і здійснення платежів на

їхню користь (роялті, відсотки тощо) безпосередньо електронним шляхом. Інша проблема – розрив між місцем знаходження компанії та її акціонерів: в цифрову епоху інвестори можуть бути будь-де, а податкові органи історично не мали інструментів для глобального відстеження таких потоків інформації. Хоча наразі завдяки міжнародним угодам про обмін даними (на зразок FATCA, CRS) та розвитку ІТ, податкові служби отримують більше інформації у транскордонному режимі, проте це вимагає створення нових технічних рішень. Таким чином, поряд із позитивними ефектами, діджиталізація загострює питання податкової конкуренції між країнами, потребує узгоджених міжнародних підходів (як-от План BEPS, «податок на цифрові послуги» чи впровадження глобальних мінімальних ставок оподаткування) та оновлення податкового законодавства у відповідності до нових цифрових реалій [38].

Отже, діджиталізація виступає потужним інструментом трансформації податкової системи. Її оптимальне застосування може забезпечити компроміс між ефективністю та справедливістю оподаткування, тоді як нівелювання цифрових трендів загрожує зниженням конкурентоспроможності національної економіки і дифузією податкової бази. Для України, яка прагне інтеграції у світову економіку та підвищення прозорості управління, цифровізація фіскальної сфери є об'єктивною необхідністю.

1.2. Інституційні засади та інформаційне забезпечення діяльності податкових органів в Україні

В Україні процес інформатизації податкових органів розпочався ще у 1990-х роках і пройшов кілька етапів. На початкових етапах створювалися перші електронні бази даних для обліку платників та податкової звітності, автоматизувалися окремі функції (обчислення податків, друк податкових повідомлень тощо). У 2000-х роках розвиток інформаційних систем набув стратегічного характеру, в цей час запроваджено Єдину автоматизовану

інформаційну систему (ЄАІС) податкової служби, яка інтегрувала різні напрямки роботи – від обліку надходжень до підтримки аудиту. Одночасно почали впроваджуватися електронні реєстри та електронний документообіг. З середини 2010-х років відбувся перехід до надання електронних сервісів платникам у фокусі таких заходів: реєстрація та облік платників податків онлайн, подання податкових декларацій в електронному вигляді, системи електронного адміністрування ПДВ, акцизів тощо.

На сьогодні на інституційному рівні політика діджиталізації податкової сфери координується кількома органами. Міністерство цифрової трансформації України формує загальнодержавну стратегію цифрового розвитку, в тому числі в частині електронних послуг для громадян і бізнесу. Державна податкова служба України (ДПС) безпосередньо відповідає за розробку та впровадження ІТ-рішень у своїй діяльності. У ДПС створено підрозділи, що займаються підтримкою інформаційно-телекомунікаційних систем, кібербезпекою, захистом даних тощо. Стратегічні плани ДПС включають заходи з цифрового розвитку – наприклад, у 2020 р. затверджено План цифрового розвитку ДПС, який передбачає модернізацію існуючих систем і впровадження нових сервісів до 2025 року. Також Україна інтегрує європейські норми у сфері електронного урядування згідно з Угодою про асоціацію з ЄС.

Однією з ключових інституційних передумов фіскальної цифровізації є наявність сучасної нормативно-правової бази. В Україні прийнято низку законів, які створюють правові рамки для електронного документообігу, електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг. Зокрема, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003 р.) визначив юридичний статус електронних документів, а Закон «Про електронні довірчі послуги» (2017 р.) врегулював використання електронного підпису, печатки тощо. Це дало змогу запровадити подання податкової звітності в електронній формі з використанням ЕЦП.

Податковий кодекс також містить положення щодо електронних сервісів, наприклад, стаття 42¹ ПКУ закріплює функціонування Електронного кабінету

платника податків як офіційного засобу взаємодії з платниками [20]. Важливим кроком стало прийняття у 2021 р. Закону України № 1946-IX «Про стимулювання розвитку цифрової економіки» («Дія.Сіті»), яким внесено зміни до ПКУ щодо особливостей оподаткування резидентів спеціального режиму, з акцентом на IT-галузь. Ці зміни заклали законодавче підґрунтя для розвитку цифрового бізнесу та його оподаткування [22].

Згідно з Податковим кодексом України «інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів розглядається як комплекс заходів, що координуються центральним органом виконавчої влади, котрий забезпечує формування та реалізацію державної фінансової політики, щодо збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання покладених на контролюючі органи функцій» [20].

У Законі України «Про інформацію» та у Податковому кодексі України визначено поняття «податкова інформація» як «сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності та необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій у порядку, встановленому Податковим кодексом України» [26].

У науковій літературі поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення» трактується як системно організований процес формування, акумуляції, оброблення й інтерпретації даних, що забезпечує підтримку управлінських рішень у сфері публічних фінансів. Зокрема, Зайцева Н. В. визначає його як «функціональну підсистему управління, спрямовану на трансформацію інформаційних потоків у релевантні аналітичні продукти, необхідні для ефективного виконання повноважень контролюючих органів» [9, с. 47]. Науковий підхід підкреслює значення якості інформації та її взаємоузгодженості для підвищення результативності фіскального адміністрування.

Поняття «податкові інформаційні ресурси» характеризується як сукупність структурованих даних, що утворюють інформаційну базу для діагностики, прогнозування та контролю податкових зобов'язань. За визначенням

Гуцаленко Л. В., податкові інформаційні ресурси – це «інтегрована система електронних масивів, які відображають стан податкових процесів і забезпечують аналітичну підтримку рішень податкових органів» [6, с. 20]. Таке трактування акцентує на взаємопов'язаності інформаційних масивів та їх ролі у цифровізації фіскального сектору.

У сучасних дослідженнях поняття «електронні податкові сервіси» розглядається як комплекс цифрових інструментів, спрямованих на автоматизацію процедур адміністрування податків та підвищення відкритості взаємодії між платниками й контролюючими органами. Луцик А.І. та Синютка Н.Г. визначають їх як «функціональну інноваційну складову фіскальної політики, що забезпечує трансформацію податкових процесів на основі діджиталізації, зниження транзакційних витрат та підвищення ефективності податкового контролю» [15, с. 89]. Науковий дискурс підкреслює їхню роль у формуванні прозорої, технологічної та клієнтоорієнтованої моделі податкового адміністрування.

Модерні тренди інформаційного забезпечення діяльності податкових органів в Україні включають декілька взаємопов'язаних компонентів:

1. Інформаційні системи податкового обліку і звітності. До них належать внутрішні системи ДПС, такі як «Податковий блок» – комплекс програм для обліку нарахунків та платежів щодо податків і зборів, ведення баз даних платників, обробки податкової звітності тощо. Також функціонує система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) та аналогічні системи для акцизного податку, які забезпечують реєстрацію податкових накладних, облік сум податку в режимі реального часу та автоматичний контроль заявок на відшкодування ПДВ.

2. Електронні сервіси для платників. Найбільш інтегрованим сервісом є Електронний кабінет платника податків, який ДПС позиціонує як «захищений персоналізований простір, що забезпечує можливість виконання податкових обов'язків онлайн». Через Е-кабінет платники можуть подавати декларації, переглядати стан розрахунків з бюджетом, реєструвати податкові накладні,

отримувати довідки та виписки тощо. Крім того, ДПС пропонує низку інших е-сервісів: відкриті реєстри (дані про борги, реєстр відшкодування ПДВ, інформацію про РРО тощо), інтерактивний податковий довідник (ЗІР), сервіс «Пульс» для скарг, чат-боти для консультацій тощо. В останні роки запущено мобільні застосунки, зокрема мобільна версія Е-кабінету та інтеграція податкових послуг у застосунок «Дія» [19].

3. Міжвідомчі інформаційні обміни. Податкові органи підключені до національних реєстрів і баз даних, що дозволяє отримувати необхідну інформацію без участі платника. Наприклад, діє обмін даними з Єдиним державним демографічним реєстром (щодо реєстрації фізичних осіб-платників), з Державною митною службою України (щодо імпорتنих операцій для нарахування ПДВ, акцизу і мита), з державними банками (щодо фінансових транзакцій), з реєстрами Міністерства фінансів України та Державної казначейської служби України (для контролю надходжень) тощо. Це реалізується через систему електронної взаємодії державних органів «Трембіта» та галузеві інтерфейси (API).

4. Відкриті дані. ДПС публікує значні масиви даних у формі відкритих даних на Єдиному порталі відкритих даних та на власному порталі (податкова карта України тощо). Наприклад, доступні набори про суми податкових надходжень за видами податків, стан відшкодування ПДВ по кожному платнику, реєстри ліцензій тощо. Це підвищує прозорість і дозволяє зовнішнім аналітикам відслідковувати ефективність роботи податкової системи [5, с. 66].

У сучасних умовах розвитку цифрової економіки ключові стейкхолдери дедалі більше орієнтуються на оперативність, доступність та прозорість отримуваної інформації. У зв'язку з цим держава та її контролюючі інституції всіх рівнів мають забезпечувати чітке й однозначне трактування інформаційних ресурсів для суб'єктів господарювання. Важливим кроком у цьому напрямі стала реалізація державою проекту щодо впровадження електронних кабінетів платників податків, який суттєво оптимізував і скоротив часові витрати, пов'язані з фізичним відвідуванням податкових органів, особливо на

регіональному рівні. В умовах розгортання фіскальної цифровізації цей інструмент набуває особливого значення, оскільки сприяє формуванню партнерських відносин між державними структурами, регіональними інституціями та бізнесом.

Отримання електронного цифрового підпису (як на платній, так і на безоплатній основі) надає користувачам доступ до широкого спектра електронних та інформаційних сервісів Державної податкової служби України, включаючи електронний кабінет платника податків.

На сьогодні функціонал електронного кабінету забезпечує можливість отримання ключової інформації про статус суб'єкта господарювання та його податкові зобов'язання. Внутрішня архітектура цього сервісу структурована за трьома основними модульними компонентами, кожен з яких виконує специфічні інформаційно-аналітичні та сервісні функції:

- 1) «Загально-інформаційний блок – зміни в законодавстві, актуальні нормативно-правові акти, типи документів, форми звітності тощо;
- 2) Персонально-інформаційний блок – комплексна інформація щодо облікових даних платника податків (виключно суб'єкта підприємницької діяльності), функціональна можливість подання звітних документів, податкове партнерство (в т.ч. листування);
- 3) Інформаційно-моніторинговий блок – відстеження стану розрахунків за податками та платежами. Доступна інформація щодо попередніх, поточних та майбутніх податкових зобов'язань платника податків» [19].

Функціональний потенціал даного сервісу має розгалужену інформаційно-довідкову та обслуговуючу систему функцій, однак, перспективним напрямком його розбудови є «діджиталізація (створення відповідних «гаджетів», мобільних додатків, диверсифікація можливостей в інформаційному порталі «Дія») та розширення комунікативних послуг («меседжери», сповіщення на смартфон, консультації в режимі реального онлайн часу через впливаючі вікна тощо)» [26].

Інформаційна інфраструктура постійно вдосконалюється, проте залишається низка проблем. Серед них варто зацентувати увагу на наступних: необхідність оновлення застарілого обладнання та програмного забезпечення в ДПС, забезпечення кібербезпеки (особливо актуально в умовах воєнних ризиків), інтеграція розрізнених реєстрів у єдину систему, підвищення зручності користування е-сервісами для платників. На нашу думку, доволі перспективним є впровадження більшого спектру функцій в режимі «смарт», а саме: автоматичне заповнення декларацій на основі наявних даних (представлено поки частково для ФОПів), персоналізація підказок для платників, проактивне інформування про ризики або помилки у звітності тощо. Позитивно впливає на якість інформаційного забезпечення й розвиток цифрових навичок кадрового потенціалу податкових інституцій, в цьому ракурсі ДПС України регулярно проводить навчання персоналу з нових ІТ-систем, залучає ІТ-спеціалістів, співпрацює зі спеціалістами з кібербезпеки тощо.

Отже, в Україні створено основи для цифрової трансформації податкового адміністрування, оскільки, не зважаючи на динамічні умови в період воєнного стану, сформована необхідна правова база, функціонують ключові інформаційні системи та сервіси. Проте для повноцінної діджиталізації фіскального простору слід і надалі модернізувати ІТ-інфраструктуру, забезпечити надійний захист даних і, головне, орієнтуватися на потреби платників, підвищуючи зручність та якість електронних податкових послуг з урахуванням передових зарубіжних трендів.

Таким чином, слід констатувати, що діджиталізація процесів оподаткування є сучасною закономірністю розвитку податкових систем під впливом загальної цифрової трансформації економіки. Теоретично вона розглядається як інструмент підвищення ефективності податкового адміністрування, що дозволяє автоматизувати рутинні операції, покращити обмін інформацією та аналітичну роботу, зміцнити податкову дисципліну. Водночас цифровізація ставить нові виклики, пов'язані з необхідністю адаптації правових норм, гарантування кібербезпеки та вирішенням питань оподаткування в контексті розбудови

цифрової економіки на глобальному рівні. Україна має інституційні передумови для успішної діджиталізації фіскальної сфери, що підтверджується такими тенденціями: сформовано законодавчу базу для електронного документообігу та послуг, діють інформаційні системи податкових органів, запроваджено електронні сервіси для платників. Проте актуальним є подальше вдосконалення цих систем, зокрема інтеграція даних, впровадження новітніх технологій (AI, Big Data тощо) та орієнтація на кращі світові практики електронного податкового адміністрування.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМАТИКА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз тенденцій формування бюджетних ресурсів в умовах цифрової трансформації

Успішне впровадження цифрових технологій у сферу оподаткування є ключовим чинником зміцнення фіскальної стійкості держави та підвищення якості публічного адміністрування. В умовах зростаючої турбулентності зовнішнього середовища та обмежених бюджетних ресурсів, цифровізація податкових процесів забезпечує оперативність, точність і прозорість управлінських рішень, сприяючи ефективному наповненню бюджетів усіх рівнів. Україна, перебуваючи на перехідному етапі цифрової трансформації, демонструє позитивні зрушення у сфері автоматизації податкового адміністрування, однак водночас стикається з низкою бар'єрів інституційного, технічного та нормативного характеру.

Практичний аспект імплементації цифрових технологій у систему оподаткування доцільно аналізувати крізь призму змін у динаміці формування податкових надходжень, структурних зрушень у доходній частині бюджету, а також ефективності адміністрування основних видів податків. Значну роль у цьому процесі відіграють сучасні аналітичні інструменти, що дозволяють виявити причинно-наслідкові зв'язки між рівнем цифрової зрілості фіскальних органів та результатами їх бюджетної діяльності. У контексті дії форс-мажорних обставин (зокрема пандемії та війни) цифрові механізми стали важливим запобіжником втрати контролю над податковою дисципліною.

Аналіз доходів державного та місцевих бюджетів за різними джерелами з 2018 по 2024 роки вказує на їх вплив на конкурентоспроможність та фінансову самостійність місцевого самоврядування, нарощування фіскального потенціалу держави й територіальних громад.

Емпіричний підхід засвідчив певний нестабільний тренд в процесі формування доходів Державного бюджету України за рахунок податкових надходжень у 2022 році, за рахунок неподаткових надходжень – у 2021 році, за рахунок фінансів органів державного управління – у 2022 році. Проте позитивну динаміку демонстрували показники фіскальної ефективності податків і зборів (2018-2021 роки, а також 2023 рік), зокрема суттєвий приріст було виявлено у податкових надходженнях у 2023 році в 2,9 рази по відношенню до попереднього звітного року, а також колосальний приріст надходжень від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій у 2022 році в 370 разів.

На жаль, у 2022 році, через розпочату росією війну, загальний обсяг доходів місцевих бюджетів України знизився в 1,05 рази, а в 2020 році – в 1,19 рази. У розрізі бюджетних категорій відзначимо спадні тренди за неподатковими надходженнями у 2019 році (в 1,07 рази), у 2020 році (в 1,22 рази), а також у 2022 році (в 1,23 рази); за доходами від операцій з капіталом у 2022 році (в 1,52 рази); за фінансовими ресурсами від державних органів у 2019 році (в 1,15 рази), у 2020 році (в 1,62 рази) та 2022 році (в 1,48 рази). Натомість суттєвий зростаючий тренд спостерігаємо за податковими надходженнями (найбільший приріст у 2021 році в 1,21 рази), що стосується інших категорій доходів, то їхню динаміку відображено в табл. 2.1 [7].

Станом на дев'ять місяців 2025 року простежується поступове відновлення фіскальної стійкості бюджетної системи України. Зокрема, податкові надходження демонструють стабільне зростання внаслідок розширення бази оподаткування, удосконалення процедур адміністрування та подальшого впровадження цифрових інструментів контролю. У структурі доходів бюджету спостерігається підвищення питомої ваги власних надходжень місцевих громад, що сигналізує про зростання ролі цифрових рішень у забезпеченні фінансової автономії регіонів. Тенденції 2025 року також засвідчують закріплення цифрових практик як невід'ємного інструмента реалізації податкової політики. Зокрема, нарощення обсягів використання ПРРО, автоматизованих звітів, систем

обміну податковою інформацією та нових сервісів ДПС суттєво оптимізує доходну частину як державного, так і місцевих бюджетів. Очікується, що до кінця року податкові надходження перевищать попередні планові показники, незважаючи на дію об'єктивних викликів воєнного часу [11].

Таблиця 2.1

**Фінансові ресурси державного та місцевих бюджетів в Україні за
2019-2024 рр., млрд. грн**

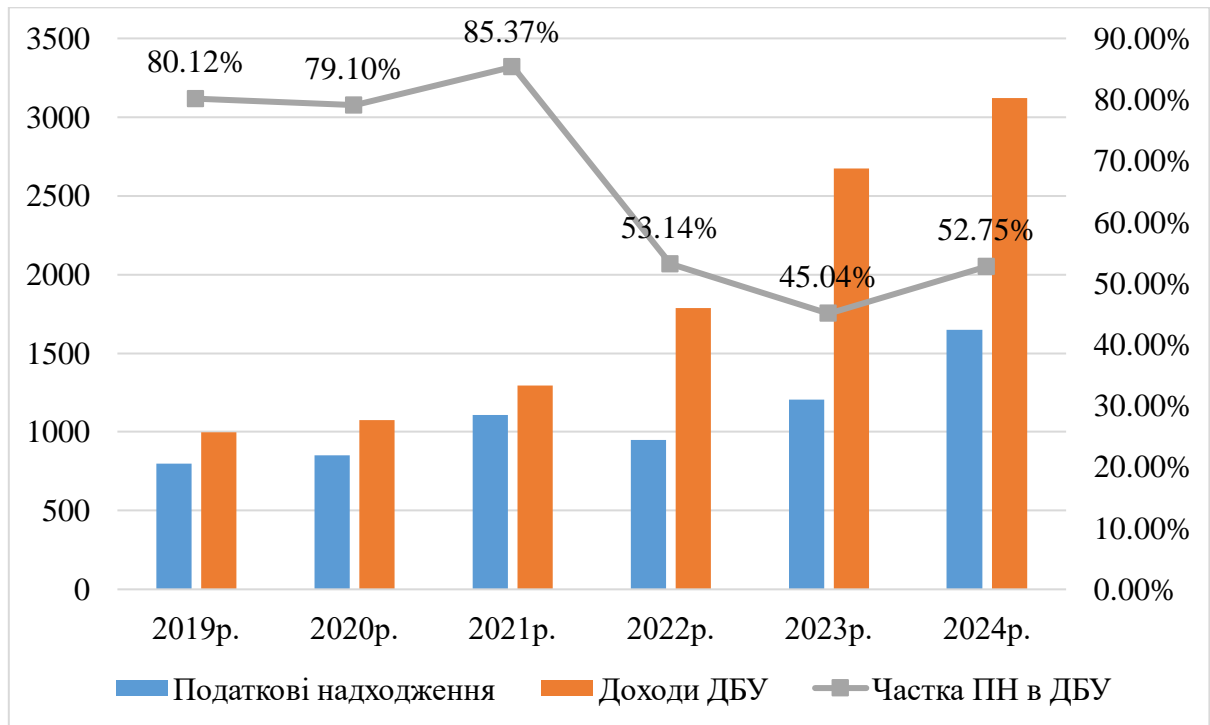
Категорії доходів	Державний бюджет						Місцеві бюджети					
	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.
Податкові надходження	799,78	851,12	1107,09	949,76	1203,54	1647,19	270,55	285,57	346,71	393,46	434,54	441,09
Неподаткові надходження	186,68	212,95	175,36	346,33	991,6	974,39	26,11	21,46	27,18	22,04	36,51	43,6
Доходи від операцій з капіталом	0,18	0,79	0,33	0,61	0,1	0,18	2,93	3,47	3,46	2,28	3,62	4,85
Від органів державного управління	8,73	10,65	12,58	9,47	42,92	26,52	260,3	160,18	202,73	136,75	177,39	187,93
Від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій	1,14	1,03	1,29	481,09	433,4	473,95	0,04	0,15	0,04	0,22	0,2	1,42
Цільові фонди	1,77	0,19	0,21	0,14	0,43	0,28	0,6	0,65	0,57	0,34	0,35	0,62
Всього	998,28	1076,02	1296,85	1787,39	2671,99	3122,71	560,53	471,48	580,69	555,09	652,61	679,53

Джерело: складено на основі [7, 16]

Водночас варто відмітити, що у 2022-2023 рр., незважаючи на критичні обставини, податкові надходження не лише не зменшились але й показали приріст на 13% та 10% відповідно у порівнянні з попередніми періодами [16]. Така тенденція свідчить про важливий вплив реформи децентралізації, яка покращила фінансову автономію регіонів і збільшила ефективність діяльності місцевих й державних органів у адмініструванні податків.

У період 2019–2024 рр. спостерігається не лише зростання обсягу податкових надходжень, але й трансформація структури формування доходів бюджету (рис. 2.1). Зокрема, зниження частки податків у 2022–2023 рр. зумовлене надходженням масштабної зовнішньої допомоги. Утім, навіть у

кризових умовах податкова система зберегла стабільність завдяки впровадженню цифрових рішень, які забезпечили безперервність фіскальних процесів, оперативне адміністрування та аналітичну підтримку податкового планування. Це дозволяє розглядати цифровізацію як ключову умову фіскальної стійкості в умовах викликів та невизначеності.

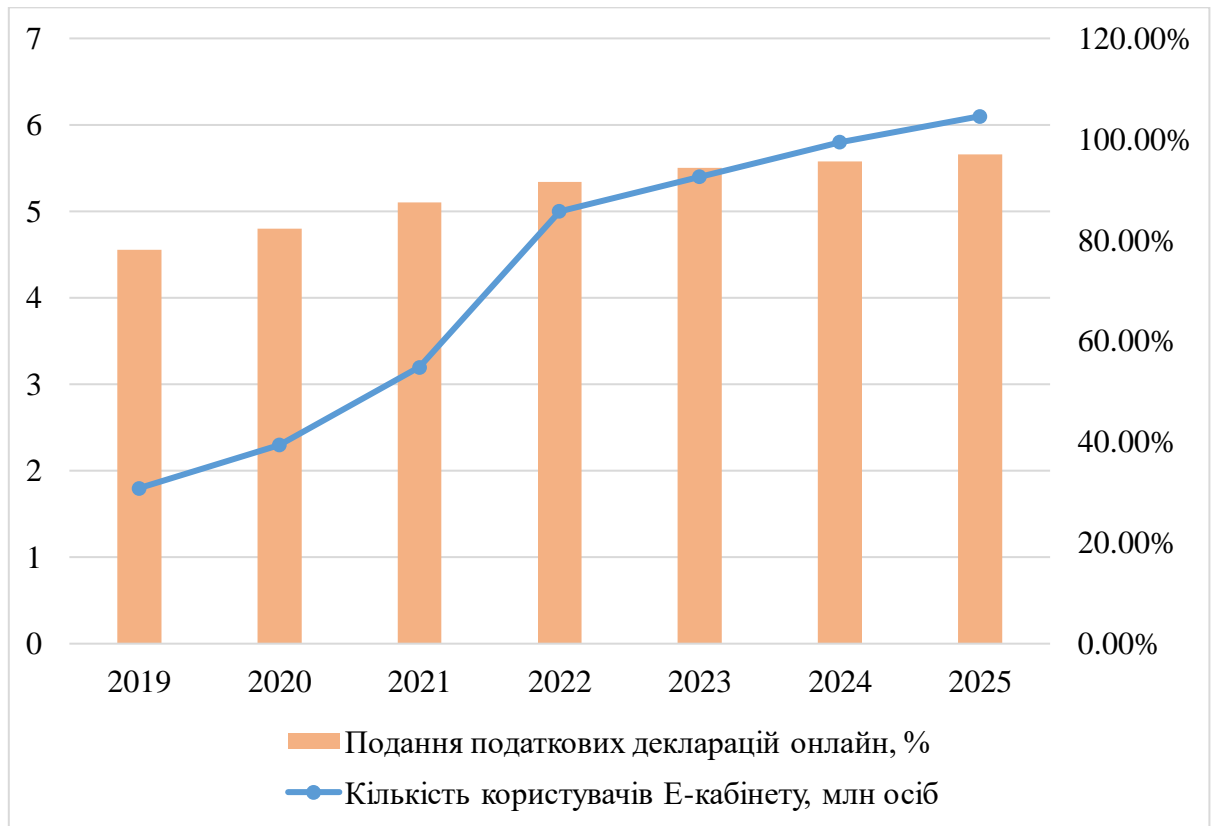
Рис. 2.1. Динаміка частки податкових надходжень у архітектурі доходів Державного бюджету України

Джерело: складено на основі [7, 16]

Наведені вище тенденції частки податкових надходжень у загальній архітектурі доходів державного бюджету України (рис. 2.1) дають змогу оцінити загальний вплив фіскальної політики на ресурсну базу держави. Проте важливо розуміти, що фіскальна ефективність прямо залежить не лише від макроекономічних факторів, а й від рівня організаційної модернізації податкової системи, зокрема — від масштабів та якості цифровізації її процесів.

У цьому контексті доцільно проаналізувати динаміку ключових цифрових показників: кількість користувачів Електронного кабінету платника податків як універсального сервісу адміністрування, а також частку податкових декларацій,

що подаються в електронній формі (рис. 2.2). Саме ці індикатори вказують на глибину проникнення цифрових інструментів у практику взаємодії платників податків із фіскальними органами, що опосередковано впливає на рівень податкової дисципліни, зменшення адміністративних витрат і прозорість системи загалом.

Рис. 2.2. Динаміка зростання кількості користувачів Електронного кабінету платника податків та частки подання податкових декларацій онлайн в Україні у 2019–2025* рр.

*за станом на 3 кв. 2025р.

Джерело: складено на основі [16, 34]

Як видно з рис. 2.2, у період 2019–2025 рр. обидва показники демонструють стійку позитивну динаміку. Кількість користувачів Електронного кабінету зростає з 1,8 млн осіб у 2019 році до 6,1 млн у 2025 році, що свідчить про широке впровадження цифрових сервісів у сфері податкового адміністрування та трансформацію моделі взаємодії платників із фіскальними органами. Паралельно зростала й частка податкових декларацій, поданих в електронному

форматі: з 78,1% до прогнозованих 97%. Така динаміка є наслідком зростання цифрової грамотності, адаптації бізнесу до онлайн-середовища й підвищення довіри до сервісів ДПС України. У сукупності ці показники є індикаторами ефективної трансформації податкової системи в напрямі цифровізації, що сприяє прозорості, зниженню витрат на адміністрування, зміцненню податкової дисципліни та підвищенню фіскальної спроможності держави — навіть в умовах воєнного часу й економічної турбулентності.

У цьому ж контексті актуальним постає питання впливу цифровізації на зміну структури податкових надходжень, а також на джерела основного приросту фіскальних ресурсів.

В процесі цифровізації варто проаналізувати, як змінилась структура податкових надходжень і які податки забезпечували основний приріст. По-перше, спостерігалось розширення бази ПДВ за рахунок покращення адміністрування. Система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ), запроваджена ще у 2015 р., до 2019–2021 рр. досягла високого рівня охоплення операцій і контролю [34]. Це сприяло збільшенню зборів ПДВ з внутрішніх операцій і мінімізації схем ухилення (розривів ланцюгів постачання тощо). За 2021 р. приріст надходжень ПДВ був одним із найбільших серед податків. По-друге, впровадження електронних акцизних накладних та системи контролю обігу підакцизних товарів (Електронна акцизна марка тощо) також дало результат у вигляді збільшення акцизних надходжень, особливо від пального та алкоголю. По-третє, значний внесок у зростання доходів забезпечив податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) – завдяки детінізації праці через цифрові інструменти.

Варто підкреслити, що цифрові технології у податковій сфері справляють опосередкований, але суттєвий вплив на показники податкового навантаження та результативність адміністрування. Зокрема, завдяки автоматизації процесів аналітики ризиків і відбору платників для проведення контрольних-перевірочних заходів, ДПС у 2019–2021 рр. продемонструвала поліпшення показників додатково донарахованих сум за результатами перевірок. Хоча рівень

добровільного виконання податкових зобов'язань в Україні традиційно залишається високим, розширення електронних сервісів, вдосконалення електронного аудиту та уніфікація електронних процедур створюють додаткові стимули для коректного декларування. Це зумовлено зростанням імовірності автоматичного виявлення невідповідностей у податкових даних та зменшенням можливостей для маніпуляцій [21].

Окремої уваги заслуговує запровадження автоматизованої системи відшкодування ПДВ, яка, за оцінками бізнес-спільноти, суттєво знизила корупційні ризики та прискорила повернення коштів. Це, у свою чергу, стимулює суб'єктів господарювання декларувати реальні обсяги операцій та податкового кредиту, формуючи додаткову довіру до фіскальних інститутів.

Період 2019–2024 рр. характеризувався впливом двох масштабних кризових подій – пандемії COVID-19 (2020–2021 рр.) та повномасштабної військової агресії росії проти України (з 2022 р.). Обидва фактори потребували оперативного коригування фіскальної політики та впровадження широкого спектра податкових пільг, що закономірно позначилося на динаміці бюджетних надходжень. Зокрема, у 2020 р. було тимчасово звільнено малий бізнес від сплати ЄСВ, запроваджено податкові канікули, а також відтермінування сплати окремих податків на період «локдаунів». У 2022 р. впроваджено спеціальні режими для бізнесу під час воєнного стану – добровільна сплата єдиного податку за ставкою 2%, звільнення від плати за землю на окупованих територіях, мораторій на перевірки та інші антикризові рішення. Ці заходи об'єктивно зменшили потенціал податкових надходжень [1].

Водночас процес цифровізації податкової системи частково компенсував втрати за рахунок підвищення ефективності адміністрування інших сегментів. Особливо показовим є стрімке впровадження програмних реєстраторів розрахункових операцій (ПРРО) у 2020–2021 рр., що фактично стало структурним зрушенням у сфері фіскалізації роздрібної торгівлі. За даними ДПС, у 2021 р. кількість зареєстрованих ПРРО перевищила 130 тис., що забезпечило

додаткові надходження ПДВ та акцизного податку, а також розширило охоплення операцій, які раніше перебували у тіньовому сегменті.

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що в Україні упродовж останніх п'яти років формування бюджетних ресурсів відбувалося під зростаючим впливом цифровізації фіскальних процесів. Незважаючи на екстремальні зовнішні виклики, податковій системі вдалося не лише втримати рівень надходжень, але й у низці випадків забезпечити їх нарощення, що свідчить про зростання результативності адміністрування. Хоча кількісно виокремити чистий ефект цифрових інновацій доволі складно через дію численних факторів (макроекономічна динаміка, зміни у законодавстві, поведінкові аспекти), сукупність непрямих показників (зростання частки електронного декларування, підвищення надходжень ПДВ та акцизу, скорочення тіньового обороту) підтверджує позитивний вплив цифрових технологій на бюджетну сферу та зміцнення фіскальної стійкості держави.

2.2. Моніторинг інноваційних підходів адміністрування та контролю сплати податків і зборів

Ефективність сучасної податкової системи значною мірою визначається здатністю держави оперативно інтегрувати інноваційні підходи до адміністрування та контролю сплати податків і зборів. У контексті цифрової трансформації публічних фінансів саме моніторинг і системний аналіз таких підходів дає змогу виявити ключові тенденції, оцінити результативність технологічних рішень і визначити напрями подальшого розвитку фіскальних інститутів. Особливої актуальності це питання набуває в умовах воєнного стану та постійних викликів економічної нестабільності, коли податкові органи мають забезпечити безперервність адміністрування, мінімізувати ризики втрат доходів і підвищити рівень добровільної сплати. У цьому контексті цифрові інструменти не лише оптимізують обмін інформацією між державою та платниками, але й

створюють новий формат взаємодії, заснований на прозорості, швидкості та автоматизації процесів.

Одним із найбільш показових напрямів є впровадження електронного подання податкової звітності, яке стало фундаментальною складовою модернізації податкового адміністрування. Його розвиток сформував технологічне підґрунтя для переходу до нових моделей контролю, аналізу даних та електронної взаємодії, що поступово витісняють традиційні паперові процедури. Впровадження електронного подання податкової звітності є одним із базових і водночас найдавніших напрямів цифрової трансформації Державної податкової служби України. Ще у 2010-х роках платники отримали можливість подавати податкові декларації в електронному форматі із застосуванням електронного цифрового підпису, що стало важливим етапом відмови від паперових процедур. На сьогодні майже 100% великих платників податків, а також переважна більшість суб'єктів середнього та малого бізнесу здійснюють звітування онлайн. За даними ДПС, станом на 2023 рік частка електронних декларацій з основних податків перевищувала 95%. Зокрема, за податком на додану вартість і податком на прибуток цей показник фактично досягає 100%, а серед фізичних осіб–підприємців, які звітують щодо єдиного податку – понад 85% [31].

Такий рівень цифрового охоплення суттєво оптимізує процес декларування як для платників, так і для контролюючих органів. Обсяги паперових документів істотно скорочено, зменшено витрати часу на обробку звітності, а також підвищено оперативність інформаційного обміну. ДПС розробила стандартизовані формати електронних документів, створила цілодобову інфраструктуру їх приймання та автоматизованого опрацювання, що забезпечує безперервність і надійність функціонування сервісів.

Завдяки цьому практично зникло явище черг у податкових інспекціях у періоди граничних строків подання звітності: більшість платників подають декларації через Електронний кабінет платника або за допомогою спеціалізованого бухгалтерського програмного забезпечення (М.Е.Дос, iFin та

ін.) [24, с. 109]. Водночас із розширенням електронних форматів звітності актуалізувалися нові виклики, пов'язані з масовим упровадженням електронного документообігу між бізнесом і податковими органами. Йдеться не лише про електронні первинні документи (акти, накладні тощо), але й про цифрову комунікацію в межах контрольних-перевірочних заходів.

Попри значний прогрес, у цій сфері зберігається низка проблемних питань. Не всі підприємства готові повністю відмовитися від паперового документообігу, особливо у регіонах із нижчим рівнем цифрової інфраструктури. Окрім того, потребує подальшого вдосконалення нормативне регулювання, зокрема щодо уніфікації форматів електронних документів, правил їх зберігання, а також визначення їх статусу як доказової бази у податкових правовідносинах.

Найбільш показовим і стратегічно важливим результатом цифрової трансформації податкового адміністрування є розвиток та масштабне впровадження Електронного кабінету платника податків. Цей вебпортал, доповнений мобільною версією, фактично сформував інтегровану цифрову екосистему, що забезпечує повний цикл інформаційної взаємодії між платником і контролюючим органом. Електронний кабінет став ключовим інструментом не лише для подання звітності, а й для отримання довідок, ведення листування з податковою службою, доступу до інформації про розрахунки з бюджетом, перегляду відомостей з реєстрів та реалізації окремих процедур податкового контролю.

Кількість користувачів цього сервісу стабільно зростає, що свідчить про підвищення довіри бізнесу і громадян до цифрових інструментів та про ефективність державної політики у сфері електронного урядування. За інформацією ДПС, у 2022 році через Електронний кабінет було подано понад 80% податкових декларацій і звітів, сформовано понад 1 млн електронних довідок про відсутність податкової заборгованості, здійснено сотні тисяч інституційних консультацій у форматі «запит–відповідь».

Загальний обсяг операцій, проведених через сервіс, обчислюється десятками мільйонів.

Ефективність Е-кабінету особливо проявилася у періоди системних криз: під час карантинних обмежень 2020 року та у 2022 році, коли внаслідок воєнних дій фізичний доступ до податкових органів був обмежений. Саме цифрові сервіси забезпечили безперервність фіскальних процесів, стабільність надходжень і збереження прозорості адміністрування в умовах високої турбулентності. Таким чином, Електронний кабінет платника перетворився на ключовий інструмент підвищення ефективності адміністрування, мінімізації транзакційних витрат та зміцнення податкової дисципліни [34].

Цифровізація податкового адміністрування в Україні реалізується не лише через Електронний кабінет платника, а й за допомогою низки спеціалізованих онлайн-сервісів, що орієнтовані як на платників податків, так і на бізнес-середовище загалом. Їх поява зумовлена потребою забезпечити прозорість фіскальної інформації, підвищити рівень податкової обізнаності та створити умови для зручної взаємодії з податковими органами без необхідності фізичного звернення.

Найбільш популярними й функціонально значущими є сервіси, що спрямовані на пошук актуальної інформації, самостійне обслуговування та превентивну перевірку контрагентів. Вони сприяють мінімізації ризиків як для платника, так і для держави, підвищують ефективність адміністрування та знижують навантаження на call-центри й інші канали комунікації. Для наочного представлення ключових цифрових інструментів, їх призначення та користувацької орієнтації систематизуємо основну інформацію в табл. 2.2 [22].

У межах цифрової трансформації податкової системи розвиток базових онлайн-сервісів супроводжується поступовим запровадженням інноваційних цифрових технологій, що дозволяють ДПС України модернізувати як інструменти контролю, так і канали комунікації з платниками. У цьому контексті варто розглянути сучасні вектори, пов'язані з використанням аналітики великих

даних, мобільних застосунків, штучного інтелекту та перспективних рішень на основі блокчейну [26].

Таблиця 2.2

**Функціональне призначення ключових цифрових сервісів ДПС
України в умовах трансформації податкового адміністрування**

Назва сервісу	Ключові функціональні можливості	Цільова аудиторія / практичне спрямування
Електронний кабінет платника податків	Централізований онлайн-сервіс для подання звітності, перегляду нарахувань, проведення звірок, доступу до інформації про розрахунки з бюджетом, листування з органами ДПС.	Універсальний інструмент для фізичних та юридичних осіб, що забезпечує повноцінну дистанційну взаємодію з податковою службою.
ЗІР (Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс)	Онлайн-платформа, яка містить офіційні роз'яснення з податкового та митного законодавства, консультації з пошуковою навігацією за темами та ключовими словами.	Бухгалтери, ФОПи, платники податків, які потребують оперативної та достовірної інформаційної підтримки у межах чинної нормативно-правової бази.
«Дізнайся більше про свого бізнес-партнера»	Інструмент перевірки податкового статусу контрагента (ПДВ-реєстрація, податковий борг, статус платника єдиного податку тощо) на основі відкритих реєстрів ДПС.	Представники малого й середнього бізнесу; сприяє ухваленню зважених фінансових рішень і мінімізації ризиків під час вибору контрагентів.
Чат-боти у Telegram та Viber (InfoTAX)	Цифровий помічник, що надає інформацію про реквізити платежів, повідомлення про податковий борг, граничні строки подання декларацій, статуси обробки поданих документів тощо.	Широка аудиторія платників, особливо ФОПи та фізичні особи; підвищує доступність сервісів і зменшує навантаження на операторів гарячої лінії ДПС.

Зокрема, у напрямі Big Data-аналітики ДПС України здійснює інтеграцію різних баз податкових даних у межах Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС), що дозволяє застосовувати алгоритмічні моделі для виявлення податкових ризиків та схем ухилення.

Застосовуються програмні рішення для автоматичного порівняння податкових зобов'язань з ПДВ у продавця з податковим кредитом у покупця, а також для виявлення розбіжностей між задекларованими доходами і витратами

в різних податкових звітах. У 2021 році ДПС повідомила про запуск пілотного проєкту з використання елементів штучного інтелекту — зокрема, нейромережових методів для пошуку нелінійних взаємозв'язків у великих масивах податкових даних. Хоча ці технології перебувають на стадії тестування, міжнародний досвід (наприклад, Китай) підтверджує значний потенціал ШІ у сфері ризик-орієнтованого аудиту та прогнозування фіскальних надходжень [29].

У сфері мобільних технологій спостерігається активізація цифрових ініціатив з боку податкової служби. Зокрема, інтеграція фіскального функціоналу в державний мобільний застосунок «Дія» відкрила можливість для ФОПів подавати декларації, сплачувати єдиний податок і ЄСВ, а також отримувати витяги про стан розрахунків з бюджетом без відвідування установ.

Окрім цього, у бета-режимі розробляється окремий мобільний застосунок «Електронний кабінет», що дублюватиме основні функції вебверсії для смартфонів.

Доповненням стали чат-боти в Telegram і Viber, які дозволяють користувачам отримувати реквізити, повідомлення, нагадування та інші операційні дані. У перспективі ДПС розглядає можливість запуску голосового помічника на базі ШІ для консультування платників у телефонному режимі.

Незважаючи на вагомі досягнення у сфері цифрової трансформації податкового адміністрування, процес впровадження цифрових технологій супроводжується низкою проблем, які стримують темпи та ефективність діджиталізації фіскального простору. До ключових проблемних аспектів належать:

1. Технічна вразливість та ризики кіберзагроз. Фіскальні дані становлять високовартісний об'єкт для кібератак, що зумовлює потребу в посиленні інформаційної безпеки. Зокрема, у 2022 році було зафіксовано неодноразові хакерські атаки на державні інформаційні ресурси, у тому числі портали ДПС України. Хоча критичних витоків інформації вдалося уникнути, ситуація акцентувала увагу на необхідності

формування резервних ІТ-архітектур, застосування захищених каналів обміну даними та модернізації систем кіберзахисту. Крім того, частина серверної інфраструктури була фізично пошкоджена внаслідок бойових дій, що змусило екстрено переносити сервіси до хмарних середовищ [2].

2. Цифрова нерівність серед платників податків. Значна частина представників малого бізнесу, особливо в регіонах або серед старших вікових груп, демонструє недостатній рівень цифрової зрілості. Частина платників продовжує надавати перевагу традиційним каналам — паперовим документам, фізичному контакту з працівниками податкової служби тощо. У зв'язку з цим ДПС змушена зберігати змішану модель обслуговування, поєднуючи цифрові інструменти з традиційними, що ускладнює уніфікацію процесів. Для подолання цієї проблеми необхідно активізувати програми цифрової освіти, особливо для підприємців у регіонах.
3. Функціональні збої у роботі ІТ-систем. Періодичні збої в роботі електронних сервісів, особливо в періоди пікових навантажень (наприклад, під час подання звітності), негативно впливають на довіру платників до інституцій. ДПС впроваджує стійкі рішення, однак ризик технічних несправностей залишається. Потребує вдосконалення система технічної підтримки, а також — оперативна комунікація з користувачами щодо альтернативних каналів подання звітності у разі збоїв.
4. Правові диспропорції та регуляторна невизначеність. Нормативно-правове поле не завжди встигає адаптуватися до темпів цифрових змін. Зокрема, впровадження програмних РРО вимагало додаткових роз'яснень щодо правового статусу електронних чеків. Виникають також юридичні питання щодо статусу відповідей, які надаються через чат-боти: чи вважаються вони офіційною позицією ДПС, та яка відповідальність настає у разі помилкових алгоритмічних рішень? [36]

Наразі ці правові аспекти не врегульовані належним чином, що створює ризики для обох сторін податкової взаємодії.

5. Обмеженість фінансових та кадрових ресурсів. Цифрова трансформація вимагає значних інвестицій у технологічну модернізацію, зокрема у серверне обладнання, ліцензійне програмне забезпечення, системи зберігання даних тощо. У той же час бюджетні обмеження ДПС не завжди дозволяють своєчасно оновлювати інфраструктуру.

Проблемою також залишається дефіцит висококваліфікованих ІТ-фахівців, оскільки рівень оплати праці у державному секторі суттєво поступається приватному. Частково ці проблеми пом'якшуються за рахунок міжнародної технічної допомоги (наприклад, грантові програми ЄС щодо цифровізації фіскального адміністрування), проте така підтримка має бути системною і довгостроковою. Для наочності узагальнимо основні досягнення та проблеми імплементації цифрових технологій в податковому адмініструванні України у табл. 2.3 [37].

Таким чином, практика впровадження цифрових технологій у сферу оподаткування в Україні за останні роки засвідчує значний поступ. Електронні сервіси ДПС стали ключовим елементом сучасного податкового адміністрування: переважна більшість платників активно користуються Електронним кабінетом, подають звітність у цифровому форматі, отримують послуги дистанційно. Це сприяло спрощенню процедур, підвищенню рівня добровільної сплати податків і, відповідно, позитивно позначилося на динаміці бюджетних надходжень навіть в умовах кризових явищ. Упровадження автоматизованих систем (зокрема СЕА ПДВ, СМКОР тощо) дозволило значною мірою мінімізувати поширені схеми ухилення від оподаткування та забезпечити додаткові фіскальні надходження. Водночас практика останніх років виявила й низку викликів як технічного, так і нормативного характеру. Зокрема, потребує пріоритетного вирішення проблема кіберзахисту податкової інформації, адаптація законодавства до цифрових реалій, а також подолання цифрового розриву між різними категоріями платників.

Таблиця 2.3.

Досягнення і проблемні аспекти діджиталізації податкового адміністрування в Україні

Основні цифрові рішення	Досягнення (ефекти)	Проблеми (виклики)
Електронна звітність, Е-документообіг	<ul style="list-style-type: none"> – 95–100% декларацій подаються онлайн; – економія часу і витрат для бізнесу; – менше помилок при обробці звітності; 	<ul style="list-style-type: none"> – Потреба в удосконаленні захисту даних; – опір окремих платників переходу на безпаперовий облік;
Електронний кабінет платника, е-сервіси	<ul style="list-style-type: none"> – Дистанційне обслуговування 24/7 для усіх платників; – швидке отримання довідок, консультацій онлайн; – підвищення прозорості (відкрита інформація про стан розрахунків); 	<ul style="list-style-type: none"> – Періодичні технічні збої при піковому навантаженні; – необхідність постійного оновлення функціоналу під зміни законодавства;
Системи е-адміністрування податків (ПДВ, акциз)	<ul style="list-style-type: none"> – Зменшення схем ухилення; – автоматизація відшкодування ПДВ (швидше повернення); – зростання надходжень від підакцизних товарів за рахунок кращого контролю; 	<ul style="list-style-type: none"> – Скарги бізнесу на помилкові блокування накладних; – складність адміністрування в разі відключень електропостачання/зв'язку;
Аналітичні системи, Big Data, AI	<ul style="list-style-type: none"> – Краще виявлення ризикових платників для перевірок (більш адресні перевірки); – можливість прогнозувати доходи, моделювати вплив змін; 	<ul style="list-style-type: none"> – Обмеженість у доступі до певних даних (банківська таємниця тощо); – нестача фахівців-аналітиків; – потреба інвестувати в цифрові проекти на етапі експериментів;
Мобільні додатки, нові сервіси (чат-боти)	<ul style="list-style-type: none"> – Зручність для ФОПів (через «Дію» звітують і платять податки); – оперативне інформування через месенджери (нагадування, довідки); 	<ul style="list-style-type: none"> – Питання інформаційної безпеки при використанні месенджерів; – правова невизначеність статусу консультацій від чат-ботів;
Інтеграція з зовнішніми реєстрами	<ul style="list-style-type: none"> – Менше запитів до платників (податкова сама отримує дані з реєстрів); – боротьба з шахрайством і протидія фіскальним ризикам. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ризики неактуальності чи помилок у зовнішніх реєстрах (може призводити до некоректних податкових рішень); – потреба уніфікації форматів даних між відомствами.

Отже, для досягнення максимального ефекту від діджиталізації податкової системи необхідно продовжити модернізацію ІТ-інфраструктури ДПС, розвивати кадровий потенціал (особливо в напрямі аналітики даних та кібербезпеки), а також забезпечити дієвий зворотний зв'язок з платниками для подальшого вдосконалення електронних сервісів.

3. ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ

3.1. Моніторинг кращих світових практик використання цифрових технологій в адмініструванні податків і зборів

Світовий досвід свідчить, що більшість розвинених країн вже пройшли шлях активної цифровізації своїх податкових адміністрацій. Кожна країна має свої унікальні напрацювання, зумовлені національними особливостями, але можна виділити ряд спільних трендів, серед яких домінуючим є максимальний перехід на електронне подання декларацій і комунікаційна взаємодія онлайн. У багатьох країнах цифрові канали стали основними для взаємодії з платниками. Наприклад, США ще з 2000-х запровадили систему електронного подання декларацій MeF (Modernized e-File), якою нині користується переважна більшість платників. В США також функціонує мобільний додаток IRS2Go для відстеження статусу податкових платежів і повернень, здійснення електронних платежів та отримання консультацій. Крім того, податкові інституції в США (IRS) пропонує платникам онлайн-акаунти – електронні особисті кабінети, де можна переглядати стан свого рахунку, історію платежів, податкові повідомлення тощо. У ЄС існують централізовані системи, що спрощують звітування і обмін інформацією: ETMS (Electronic Tax Management System) для електронної подачі декларацій і виставлення е-рахунків, VIES (система обміну інформацією про ПДВ між країнами ЄС) та SEED (система обміну даними про акциз) – вони полегшують роботу бізнесу, що здійснює операції в кількох країнах, і одночасно надають податковим органам цілісну картину транзакцій [42]. Констатуємо, що Україна на цьому фоні теж знаходиться у тренді, оскільки подання звітності онлайн перевищує 90%, діє Електронний кабінет, інтегрований із загальнодержавним порталом «Дія». Однак, у передових країнах вже йдуть далі – до повної автоматизації податкової декларації.

Знаковим є досвід Данії, який засвідчив реалізацію податковими органами системи, за якої податкова декларація для більшості громадян формується на 100% автоматично на основі даних третіх сторін (банків, роботодавців, реєстрів). Тобто пересічний данський платник податків взагалі не заповнює декларацію, він лише перевіряє вже підготовлений податковий розрахунок і за потреби вносить корективи. Такий рівень автоматизації – орієнтир для інших країн, з огляду на це, у табл. 3.1 наведено порівняльну характеристику ключових цифрових рішень у сфері оподаткування (України, Данії, Естонії, Китаю та США).

Таблиця 3.1

Компаративний моніторинг використання цифрових технологій в оподаткуванні в зарубіжних країнах та Україні

Напрямок / Країна	Україна	Данія	Естонія	Китай	США
1	2	3	4	5	6
Електронне декларування та звітність	95% декларацій онлайн; Електронний кабінет для платників	100% декларацій генеруються автоматично з даних третіх сторін; “TastSelv” портал самообслуговування	96% фізичних осіб і 99% компаній подають звітність онлайн; форми частково передзаповнені даними	100% електронне подання для більшості податків; національна платформа електронної звітності	Система MeF для е-файлу; понад 90% фізичних осіб звітують онлайн; запроваджено Free File для спрощення Е-звітності
Електронні сервіси та особисті кабінети	Е-кабінет платника; мобільні додатки (“Дія”) для ФОП; чат-боти для консультацій	Повний спектр послуг через веб-портал податкової; цифрова пошта (e-Voks) для листування з фіскальними інституціями	Єдиний портал e-Tax (податково-митний); е-резиденція для нерезидентів; 98% всіх даних до податкової надсилаються в цифрі	Єдиний онлайн-портал податкової адміністрації; можливість отримати всі довідки онлайн; національна система e-invoice	Онлайн-акаунт Taxpayer Account; мобільний додаток IRS2Go; розвинена система телефонних чатів та FAQ;

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6
Автоматизований контроль, аналітика	СЕА ПДВ, СМКОР для моніторингу ПДВ; ризикоорієнтовані перевірки (алгоритми Big Data); пілоти AI	Системи перехресної перевірки даних; податковий контроль здебільшого дистанційний і автоматизований; низький податковий розрив.	Система e-Audit: автоматизований аналіз декларацій; 98% податків сплачуються добровільно, високий рівень довіри та культури; відкриті дані для громадськості	Єдина платформа аналізу податкових ризиків (використання ШІ для виявлення схем); реальний час доступу податкової до фінансових даних компаній	Система ризик-менеджменту IRS (використання алгоритмів для відбору аудитів); проекти використання ШІ (наприклад, розпізнавання шахрайських схем)
Інноваційні сервіси	Початковий етап: чат-боти, планується голосовий помічник; електронний суд (оскарження онлайн) на стадії впровадження	Практично всі послуги оцифровано; е-рахунки, майже відсутній паперовий документообіг; використання роботизації процесів у бек-офісі	Повна інтеграція з е-ідентифікацією (ID-карта); 1 день на реєстрацію бізнесу онлайн; «єдине вікно» державних послуг; електронне резидентство для світового бізнесу	Масове застосування мобільних додатків для сплати податків; популярні платформи WeChat/Alipay інтегровані з податковими сервісами; розвинена система електронних чеків	Державна програма модернізації IRS («Tax 2.0») – впровадження чат-ботів, покращення онлайн-інтерфейсів; співпраця з приватними компаніями для інноваційних рішень

Джерело: складено на основі [40, 41, 43, 45]

В цілому, унікальним є досвід Естонії, яка вважається світовим лідером у е-урядуванні. Естонська податкова система 11 років визнавалась найбільш конкурентоспроможною в ОЕСР, що значною мірою зумовлено її цифровізацією. 98% податкових декларацій подаються онлайн, і коли платник відкриває свою декларацію, переважна більшість полів уже заповнені автоматично на основі наявних даних [41].

Як видно з таблиці 3.1, Україна в цілому імплементує аналогічні інструменти, що й розвинені країни, але є відставання у глибині та масштабі їх застосування. Зокрема, автоматичне передзаповнення декларацій у нас поки обмежене (лише окремі поля для ФОП і зарплатних доходів фізичних осіб), тоді як Данія, Естонія практично повністю перейшли на такий режим. У частині мобільних сервісів і чат-ботів Україна зробила перші кроки, але, наприклад, у Китаї податкові органи інтегрували свої сервіси у популярні сервіси WeChat і Alipay, через які громадяни можуть декларувати доходи, сплачувати податки за кілька кліків. Китай також відомий впровадженням системи електронних рахунків-фактур (e-Fapiao) на базі блокчейну, що забезпечує прозорість розрахунків і автоматичне обчислення податкових зобов'язань [43].

Ще один аспект – використання штучного інтелекту та машинного навчання. Тут світовим лідером виступає Австралія та згаданий Китай, які застосовують ШІ для чат-ботів-консультантів та для аналізу транзакцій. США також експериментують з ШІ, але у них акцент на захисті даних та приватності сповільнює стрімкий розвиток у цьому напрямі. Естонія планує запровадити у податковій сфері агентів ШІ для персоналізованого консультування платників і прогнозування податкових надходжень. Україна має потенціал перейняти ці напрацювання, адже наш ІТ-сектор достатньо розвинений, але потрібні інвестиції та стабільність для реалізації таких проєктів.

Окремо слід звернути увагу на культуру діджиталізації та довіру. Зарубіжний досвід показує: чим вище рівень довіри населення до податкової системи, тим легше впроваджувати цифрові новації. Наприклад, в Естонії понад 90% громадян вважають сплату податків своїм важливим обов'язком і довіряють податковому відомству. Це багато в чому результат відкритості і сервісної орієнтації податкової служби, яка через цифрові канали регулярно комунікує з платниками, забезпечує прозорість (кожен може онлайн бачити, куди йдуть його податки, які послуги фінансуються). У Данії рівень добровільної сплати також дуже високий – податковий розрив по фізичних особах оцінюється лише 1,5% [45]. В Україні ж довіра традиційно нижча, багато хто сприймає податкові

органи як каральні, а не сервісні. Тому нашим фіскальним інституціям, крім технічних рішень, потрібно переймати і філософію партнерства з платниками, як це роблять колеги у розвинених державах.

Підсумовуючи огляд світового досвіду, виділимо кілька ключових технологій і практик, що є найбільш перспективними та репрезентативними у фокусі українських реалій модернізації системи оподаткування:

1. Попереднє заповнення податкових декларацій. Дуже ефективна практика, реалізована в Данії, Естонії, США (частково). Мінімізує зусилля платників і знижує помилки адміністрування податків і зборів.

2. Інтеграція податкових сервісів з банківськими та платіжними екосистемами. Китайський досвід засвідчив, що використання популярних платформ для податкових платежів значно підвищує зручність і охоплення.

3. Використання чат-ботів та віртуальних асистентів. Уже впроваджено в багатьох країнах (Великобританія – chatbot «HMRC», Австралія – «Alex» тощо) для першої лінії підтримки платників. Це розвантажує персонал і дає швидкі відповіді 24/7.

4. Автоматичний обмін інформацією та Big Data-аналітика. Перспективним вбачаємо стандарт обміну податковою інформацією CRS, який у світі впроваджується для протидії ухиленню (Україна теж приєдналася і з 2023–2024 рр. обмінюється фінансовими даними з іншими країнами). Внутрішні big data-проекти (як у Китаї) дозволяють будувати профілі платників і прогнозувати їхню поведінку.

5. Цифрові платформи для індивідуальних підприємців та самозайнятих. Наприклад, у низці країн ЄС діють мобільні додатки, що дозволяють самозайнятим особам легко зареєструвати доходи і сплатити податок (в Іспанії – «Tax Agency app» для податкових декларацій за 15 хвилин). Це той аспект, що Україна почала робити через «Дія» і планує диверсифікувати [3; 35].

У процесі вивчення провідного міжнародного досвіду цифрової трансформації системи оподаткування доцільно узагальнити найбільш ефективні технологічні рішення, що були апробовані у країнах з розвиненими

фіскальними системами. Ці інструменти відображають стратегічні напрями цифровізації: автоматизацію процедур декларування та обліку, підвищення рівня добровільної сплати податків, оперативне адміністрування та інтеграцію з суміжними інформаційними середовищами. Їх вивчення дозволяє оцінити можливості для впровадження аналогічних підходів в Україні з урахуванням національних викликів і поточного рівня цифрової готовності. Зведена характеристика ключових цифрових практик представлена Додатку А.

Таким чином, представлені цифрові інструменти охоплюють як фронт-офісні сервіси для взаємодії з платниками, так і бек-офісні функції аналітики, контролю та моніторингу податкових зобов'язань. Їхня ефективність доведена практикою країн, які послідовно реалізують стратегії цифрового урядування. Для України важливо не лише переймати окремі рішення, а й адаптувати їх до національного контексту через пілотні проекти, партнерства з ІТ-сектором, розбудову цифрової інфраструктури та вдосконалення правового поля. Комплексна інтеграція таких рішень може стати каталізатором якісних змін у податковому адмініструванні, забезпечуючи вищу ефективність, прозорість та фіскальну стійкість у довгостроковій перспективі.

Узагальнення зарубіжного досвіду цифрової трансформації оподаткування свідчить про те, що в основі успішних практик лежить орієнтація на зручність платника, автоматизацію рутинних процедур та проактивну аналітику податкових ризиків. Успішна імплементація таких інструментів, як попереднє заповнення декларацій, мобільні сервіси, штучний інтелект для оцінки ризиків та повноцінна інтеграція із банківською інфраструктурою, дозволяє країнам значно зменшити адміністративне навантаження на податкову службу та підвищити рівень добровільної сплати. Для України ці практики є не лише релевантними, але й критично необхідними в умовах повоєнного відновлення, обмеженості ресурсів і потреби підвищити ефективність фіскальної політики. З огляду на поступову цифрову інтеграцію платників через «Дію» та Е-кабінет, створено базові умови для адаптації міжнародних рішень. При цьому успішна реалізація таких практик вимагає не лише технологічної готовності, але й

належного правового забезпечення, міжвідомчої взаємодії та розвитку цифрової культури серед платників податків. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню стійкості бюджетної системи, зростанню довіри до фіскальних інститутів і формуванню ефективної цифрової держави.

3.2. Вектори діджиталізації процесів оподаткування в Україні в контексті мінімізації ризиків воєнного часу

У сучасних умовах воєнного стану та економічної нестабільності питання цифрової трансформації фіскального простору набуває особливої актуальності. Податкова система України, попри суттєві досягнення в діджиталізації, потребує системного оновлення та адаптації до нових викликів. Серед перспективних напрямів варто виділити інноваційні технології, здатні зміцнити аналітичний потенціал ДПС, підвищити ефективність адміністрування, мінімізувати людський фактор і забезпечити безпечну взаємодію з платниками. У табл. 3.2 систематизовано основні вектори перспективної цифровізації процесів оподаткування в Україні, що можуть реалізовуватися в коротко- та середньостроковій перспективі. Окрема увага приділяється інструментам на базі штучного інтелекту, інтеграції цифрових сервісів, правовому супроводу новацій та формуванню цифрової культури серед суб'єктів податкових відносин. Комплексна реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню фіскальної стійкості держави навіть в умовах кризових ситуацій.

Після визначення основних векторів цифрової трансформації податкової сфери, доцільно детально розглянути перспективи впровадження окремих технологічних рішень, здатних суттєво модернізувати функціонування Державної податкової служби України. Одним із найперспективніших напрямів вважається використання штучного інтелекту, який у світовій практиці вже довів свою ефективність у різних сферах державного управління, зокрема у сфері фіскальної політики [12].

**Перспективні напрями цифровізації системи оподаткування України
в умовах воєнного стану та посткризового відновлення**

<i>№</i>	<i>Напрямок трансформації</i>	<i>Описовий вектор розвитку</i>	<i>Конкретні ініціативи / заходи</i>
1	Впровадження штучного інтелекту у податковому адмініструванні	Створення «розумних» сервісів для підвищення ефективності адміністрування	– Розробка інтелектуального податкового асистента; – Виявлення аномалій у звітності; – Обробка природної мови; – Автоматизація рутинних процедур.
2	Роботизація процедур оподаткування	Використання роботизованих програмних рішень для типових завдань	– Автоматичне введення й обробка даних; – Генерація податкової документації; – Автоматизація типових процесів; – Контроль якості обробки даних.
3	Розвиток інтегрованих цифрових платформ	Централізація доступу до податкових сервісів	– Побудова єдиної платформи платника; – Уніфікація реєстрів і сервісів; – Інтеграція з профільними інституціями, банками, реєстрами.
4	Цифрова трансформація процедур податкового контролю	Впровадження системи електронного аудиту	– Нормативне закріплення формату аудиту; – Масове навчання персоналу і платників; – Пілотні е-аудити.
5	Нормативно-правове забезпечення діджиталізації	Актуалізація законодавства у сфері цифрових рішень	– Врегулювання електронної комунікації; – Визнання цифрових доказів; – Відповідальність за кібератаки; – Оновлення норм про податкову таємницю.
6	Міжнародне податкове співробітництво	Розширення участі України в глобальних ініціативах	– Участь у Forum on Tax Administration; – Співпраця з податковими органами ЄС; – Адаптація стандартів обміну інформацією.
7	Підвищення цифрової культури і грамотності	Формування цифрової компетентності всіх учасників податкового процесу	– Навчання фахівців ДПС; – Освітні програми для платників; – Кампанії щодо нових сервісів.
8	Розвиток кіберзахисту податкових даних	Забезпечення безпеки персональних і фіскальних даних	– Резервні дата-центри; – Системи раннього реагування; – Шифрування і кіберзахист.
9	Цифрова інклюзія у фіскальному середовищі	Залучення усіх категорій платників до е-сервісів	– Спрощені інтерфейси для людей похилого віку; – Доступ у сільських громадах; – Голосове керування мобільними рішеннями.

Джерело: складено на основі [29, 30, 40, 47]

На нашу думку, до ключових пріоритетних тенденцій діджиталізації процесів оподаткування в Україні в період мінімізації ризиків воєнного часу та повоєнної трансформації слід віднести наступні:

1. Широкомасштабне впровадження штучного інтелекту у податковому адмініструванні. Застосування технологій штучного інтелекту (ШІ) у податковій сфері відкриває широкі можливості — від удосконалення сервісної підтримки платників до підвищення ефективності аналітичного та контрольного інструментарію. Зокрема, перспективними є такі напрямки:

- розумний податковий асистент. Ідеться про створення інтерактивного ШІ-чатбота або голосового помічника, здатного надавати змістовні консультації платникам податків, допомагати у заповненні декларацій, інформувати про податкові пільги тощо. На відміну від звичайних скриптових систем, ШІ-асистент зможе навчатися на масивах податкової інформації (наприклад, базі даних Загальнодоступного інформаційно-довідкового ресурсу) і працювати з урахуванням контексту запитів. Ураховуючи наявний досвід Міністерства цифрової трансформації України у створенні голосових ботів, технічна база для реалізації такого рішення вже частково сформована;
- аналіз податкової звітності та виявлення аномалій. Нейронні мережі можна навчити виявляти нестандартні закономірності у фінансовій та податковій звітності. Вони здатні ідентифікувати відхилення від типових галузевих показників, підозрілі транзакційні зв'язки чи систематичні заниження доходів, що дозволяє своєчасно виявляти можливі схеми ухилення від оподаткування та сформувати автоматизовані підказки для податкових інспекторів [40];
- обробка природної мови. ШІ може бути використаний для автоматичного перекладу технічної документації (зокрема адаптації міжнародних податкових стандартів), пошуку релевантної інформації в масивах Big Data, а також для аналізу публічних текстових джерел

- (зокрема публікацій у соціальних мережах) щодо податкових ризиків, тональності громадської думки та рівня довіри до податкової системи;
- автоматизація рутинних операцій. Технології ШІ здатні повністю автоматизувати заповнення податкових декларацій для окремих категорій платників (за аналогією з досвідом Данії), а також створити модулі, що генерують попередні відповіді на типові запити платників, суттєво скорочуючи навантаження на фахівців фіскальних органів [].

Реалізація таких рішень в Україні є цілком можливою з урахуванням сучасних технологічних трендів і наявної цифрової інфраструктури. Важливою умовою є розроблення поетапного плану інтеграції штучного інтелекту в діяльність Державної податкової служби України із залученням експертного та технічного потенціалу національних і міжнародних партнерів, зокрема ІТ-компаній. У 2023 році Міністерство цифрової трансформації України вже анонсувало пілотні проекти із застосування ШІ в системі державного управління, тож саме податкова сфера може стати одним із ключових напрямів апробації цих інновацій.

2. Роботизація та RPA (Robotic Process Automation) у податкових процедурах. Технології роботизованої автоматизації процесів є ефективним доповненням до інструментів штучного інтелекту, оскільки дозволяють оптимізувати виконання рутинних операцій без участі людини. У контексті податкового адміністрування RPA може застосовуватись у таких напрямках:

- Автоматизоване введення та обробка даних. Незважаючи на те, що значна частина податкової звітності подається в електронному форматі, існують документи (заяви, звернення, додатки), які надходять у сканованому або паперовому вигляді. RPA-системи, поєднані з технологіями оптичного розпізнавання символів (OCR), дозволяють зчитувати інформацію з таких джерел і автоматично заносити її до відповідних реєстрів. Це мінімізує кількість ручних операцій та ймовірність технічних помилок.

- Генерація стандартних документів. Формування типових документів (довідок, повідомлень, актів тощо) може бути повністю делеговане програмним роботам. Наприклад, після завершення камеральної перевірки програма автоматично формує проєкт акта або повідомлення-рішення, заповнюючи шаблони з використанням даних конкретного платника. Цей підхід дозволяє стандартизувати процедури та підвищити швидкість обробки запитів.
- Автоматизація базових бізнес-процесів. Ідеться про програмування типових операцій, таких як реєстрація нових платників, обробка даних Єдиного соціального внеску (ЄСВ), формування агрегованої звітності, щоденне звіряння надходжень до бюджету тощо. Усі ці завдання можуть виконуватись роботами без втручання фахівців, які отримують лише сповіщення про виявлені аномалії.
- Контроль якості даних. RPA-технології здатні в режимі 24/7 моніторити якість податкової інформації: перевіряти наявність квитанцій, відповідність реквізитів довідникам, виявляти технічні або логічні помилки (наприклад, подвійне надходження коштів або некоректно заповнені поля). У деяких випадках бот може самостійно усунути технічну помилку або передати її для ручної обробки [39].

3. Розвиток інтегрованих платформ та моделі «єдиного вікна» для платників податків. Зважаючи на фрагментованість цифрових сервісів, з якими взаємодіють платники (Державна податкова служба України, Державна митна служба України, територіальні органи казначейства, органи місцевого самоврядування тощо), виникає потреба в створенні єдиної інтегрованої платформи для здійснення всіх фіскальних операцій. Наразі такі сервіси функціонують окремо: електронний кабінет платника податків, кабінет платника митних платежів, системи місцевих бюджетів тощо.

Побудова єдиного цифрового кабінету платника податків і зборів, який об'єднає податкові зобов'язання, митні платежі, ЄСВ, штрафи та інші види платежів, є перспективним кроком, що відповідає міжнародним практикам

(зокрема Естонії). Така інтеграція потребуватиме глибокої технічної синхронізації інформаційних систем міжвідомчого рівня та нормативного узгодження форматів даних, протоколів обміну, ідентифікаторів (наприклад, єдиного коду суб'єкта для ДПС та митниці) [18].

З технічного боку, перші кроки в цьому напрямі вже здійснені в рамках проєкту «єдиного акаунту платника», який координується Міністерством фінансів України. Крім того, концепція «єдиного вікна» передбачає уніфікацію не лише цифрової взаємодії, але й адміністративних процедур — подання однієї заяви, що одночасно охоплює декілька інституцій. У цифровому середовищі така синергія не лише можлива, а й необхідна для підвищення якості сервісу, зменшення витрат часу та забезпечення комплексного бачення фіскальної поведінки платника.

4. Цифрова трансформація процедур податкового контролю. Одним із ключових напрямів гармонізації фіскальної системи України з європейськими стандартами є впровадження формату SAF-T (Standard Audit File for Tax) — уніфікованого стандарту електронного обміну бухгалтерськими даними між платниками податків та податковими органами. Цей підхід уже активно застосовується в країнах Європейського Союзу як основа цифрового податкового аудиту.

Суть SAF-T полягає у формуванні підприємством на вимогу контролюючого органу електронного файлу зі структурованими обліковими даними (операції, залишки, нарахування, документообіг), який потім імпортується до аналітичної системи Державної податкової служби України для автоматизованого аналізу. Це значно знижує потребу у виїзних перевірках, мінімізує людський фактор і корупційні ризики, а також підвищує швидкість та об'єктивність контрольних процедур [24].

Прагматика цифрової трансформації податкового контролю має багатокомпонентну архітектоніку, яка поєднує в собі інституційні, інформаційні та технологічні ресурси. Важливим аспектом є врахування їхньої послідовної взаємодії, що забезпечує цілісність контрольного процесу — від збору первинних

даних до досягнення фіскального результату. Для кращого розуміння логіки цього процесу доцільно представити його у вигляді узагальненої структурно-логічної схеми, наведеної на рис. 3.1. [27].

Рис. 3.1. Архітектура цифрової трансформації податкового контролю в Україні

Джерело: складено на основі [14, 29, 46]

Такий підхід візуалізації інформаційно-аналітичного забезпечення податкового контролю забезпечує синергійний ефект, що підвищує результативність контролю та сприяє зміцненню податкової дисципліни в умовах цифрової трансформації та євроінтеграційних змін.

5. Нормативно-правова підтримка цифрових нововведень. Ефективна цифровізація податкової системи неможлива без відповідного правового забезпечення. Зміни мають не лише супроводжувати впровадження технологій,

а й формувати стабільне нормативне підґрунтя для їх правомірного використання. Серед ключових аспектів, що потребують оновлення, можна виокремити:

- Закріплення статусу електронної комунікації. Важливо на рівні Податкового кодексу України чітко зафіксувати, що будь-яке повідомлення, рішення чи інше податкове повідомлення, надіслане через електронний кабінет або інші офіційні цифрові канали, вважається офіційно врученим.
- Правове визнання електронних доказів. Необхідно врегулювати прийнятність цифрових доказів (наприклад, логів із сервісів, метаданих, електронних підписів) у податкових спорах, зокрема в судах, без потреби додаткового засвідчення.
- Кібербезпека. Запровадження відповідальності за несанкціонований доступ або втручання в податкову ІТ-інфраструктуру має стати пріоритетом, враховуючи ризики хакерських атак, особливо в умовах воєнного часу.
- Оновлення режиму податкової таємниці. Зважаючи на зростання обсягів обміну даними та використання аналітики, важливо визначити межі доступу до персоналізованої інформації з урахуванням принципів захисту прав платників.
- Формування правового поля для державно-приватного партнерства. Варто розглядати можливість участі приватних ІТ-компаній як розробників або операторів окремих компонентів податкових цифрових сервісів, за умови належної сертифікації та контролю [46].

6. Розширення міжнародного співробітництва та імплементація провідного досвіду. Успішна цифрова трансформація потребує активної інтеграції у світові платформи розробки стандартів і практик. Зокрема, доцільною є активізація участі України в ініціативах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зокрема Forum on Tax Administration, що об'єднує провідні податкові адміністрації світу.

Також перспективною є поглиблена співпраця з податковими органами Естонії, Данії, Литви, Нідерландів — країн, які досягли значного прогресу у впровадженні цифрових сервісів. У 2023 році Державна податкова служба України спільно з естонськими партнерами анонсувала реалізацію спільного проєкту з удосконалення електронного адміністрування податків, що включає передачу технологічних рішень і проведення тренінгів. Такі ініціативи слід масштабувати за підтримки міжнародних донорів, адже вони сприяють не лише технічному прогресу, а й підвищують інституційну спроможність податкової служби [38].

7. Підвищення цифрової грамотності та формування цифрової культури. Цифрова трансформація податкової системи буде успішною лише за умови відповідної готовності користувачів — як працівників фіскальних органів, так і платників. З цією метою необхідно:

- Інституціоналізувати систему підвищення кваліфікації. Для працівників Державної податкової служби України доцільно запровадити регулярні курси з ІТ-компетентностей, а також створити спеціалізований підрозділ досліджень і розробок (R&D) з моніторингу інноваційних рішень.
- Забезпечити платникам підтримку у використанні сервісів. Інформаційні кампанії, відеоінструкції, онлайн-вебінари, консультаційна підтримка – це ключ до ефективного впровадження цифрових інструментів. Особливо актуальним є супровід малих підприємств і фізичних осіб-підприємців, для яких нові сервіси можуть бути складними на початковому етапі.
- Сприяти формуванню довіри до цифрових інструментів. Пояснення переваг е-сервісів, відкритість інформації про їх роботу, а також швидке реагування на збої – усе це формує позитивне ставлення до податкової цифровізації як з боку бізнесу, так і громадян [30].

8. Розвиток кіберзахисту податкових даних. У контексті зростання цифрової активності та переходу податкової системи до електронного

адміністрування особливого значення набуває забезпечення кібербезпеки. Персональні та фіскальні дані мільйонів платників мають бути надійно захищені від несанкціонованого доступу, витоків і кіберзагроз. Для цього необхідно впроваджувати багаторівневі системи захисту, зокрема – створення резервних дата-центрів, налагодження систем раннього реагування на інциденти безпеки, широке використання криптографічних протоколів шифрування. Надійна кіберінфраструктура – запорука довіри платників до цифрових сервісів і безперервності податкового адміністрування навіть у критичних умовах.

9. Цифрова інклюзія у фіскальному середовищі. Ефективна цифровізація податкової сфери має враховувати потреби всіх груп платників, включаючи соціально вразливі категорії, мешканців сільських територій та осіб з обмеженим досвідом користування цифровими технологіями. З цією метою важливо розвивати політику цифрової інклюзії: впроваджувати інтерфейси зі спрощеним дизайном для осіб похилого віку, забезпечувати доступ до е-сервісів у сільських громадах (через мобільні пункти доступу чи ЦНАПи), а також адаптувати мобільні рішення до голосового керування [4]. Такий підхід сприяє підвищенню охоплення електронними послугами, формуванню довіри до податкової системи й покращенню добровільності виконання податкових обов'язків.

Таким чином, лише поєднання технологічного оновлення, нормативної підтримки та просвітницьких заходів створює передумови для створення в Україні ефективної цифрової податкової екосистеми, здатної працювати прозоро, стабільно й адаптивно в умовах сучасних викликів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків теоретико-прикладного характеру, що висвітлюють сучасні тенденції діджиталізації оподаткування, міжнародний досвід та стратегічні перспективи для України, які можна згенерувати наступним чином:

1. Цифровізація є провідним вектором модернізації податкових систем у світі. Вона забезпечує нову якість адміністрування податків завдяки впровадженню електронних сервісів, аналітичних платформ і штучного інтелекту. Водночас виникають нові виклики: регулювання цифрової економіки, забезпечення кіберзахисту та адаптація правової бази до технологічних змін.

2. Україна сформувала базову цифрову інфраструктуру в податковій сфері: функціонують ЄАІС, Електронний кабінет платника, електронна звітність. Це дозволило підвищити зручність і прозорість адміністрування. Водночас наявне відставання від провідних країн у таких напрямках, як попередньо заповнені декларації, інтелектуальні чат-боти, системна інтеграція відомств і цифрова довіра до податкових органів.

3. Вплив цифровізації на фіскальні показники в Україні є позитивним: у 2021 році зафіксовано рекордні податкові надходження, а навіть в умовах повномасштабної війни у 2022 році зберігся приріст надходжень до держбюджету. Це стало можливим завдяки автоматизованим системам ПДВ, онлайн-РРО та цифровим механізмам детінізації.

4. Ключові досягнення української цифрової податкової трансформації включають: масштабне впровадження е-сервісів, автоматизацію моніторингових процедур, інтеграцію баз даних, а також скорочення витрат бізнесу на дотримання податкових вимог. Водночас існують обмеження — технічні, нормативні та інституційні, що уповільнюють ефективність реформи.

5. Міжнародний досвід (Естонія, Данія, Китай, США) демонструє ефективність таких підходів: автоматизована звітність для громадян і ФОП, повна діджиталізація комунікацій із платниками, інтеграція з мобільними

платформами, широке застосування big data та AI, а також орієнтація на довіру і партнерство з платниками. Ці практики можуть бути адаптовані в Україні з урахуванням національного контексту.

6. Перспективи діджиталізації оподаткування в Україні пов'язані з імплементацією таких напрямів: впровадження ШІ та RPA в адміністрування, розвиток єдиної цифрової платформи для всіх податкових і суміжних платежів, перехід до повністю електронного документообігу, нормативне закріплення SAF-T і цифрових доказів, посилення кіберзахисту, підготовка IT-фахівців та підвищення цифрової грамотності платників.

У середньостроковій перспективі успішна реалізація цих заходів дозволить Україні сформувати ефективну, прозору та інклюзивну систему податкового адміністрування, що відповідатиме міжнародним стандартам і сприятиме зростанню фіскальної ефективності, зниженню навантаження на бізнес і зміцненню довіри громадян до держави.

Таким чином, пропозиції щодо розвитку цифрового податкового адміністрування в Україні полягають в наступних логічно обґрунтованих напрямках:

1. Затвердити Стратегію цифрової трансформації податкової системи до 2030 року, із чіткими цілями щодо повної електронізації звітності, впровадження AI, інтеграції з національними та міжнародними системами.
2. Розробити нормативну рамку для застосування електронного аудиту (e-аудиту) за стандартом SAF-T, включно з регламентацією формату передачі даних, порядку їх перевірки та правового статусу електронних доказів.
3. Впровадити пілотні проекти зі штучного інтелекту у податковій службі, зокрема для: автоматичного аналізу декларацій та виявлення ризиків; розробки інтелектуального податкового чат-бота для масових запитів; створення алгоритмів прогнозування фіскальних надходжень.

4. Оптимізувати інтерфейс Електронного кабінету платника та створити мобільну платформу «єдиного вікна», яка об'єднає податкові, митні, соціальні та інші фіскальні платежі з підтримкою інтеграції з «Дією».
5. Посилити кібербезпеку фіскальної ІТ-інфраструктури шляхом.
6. Забезпечити цифрову інклюзію та доступність е-сервісів для всіх категорій платників.
7. Запустити національну освітню програму з податкової цифрової грамотності (регулярне підвищення ІТ-кваліфікації працівників ДПС; онлайн-курси та відеоінструкції для платників; впровадження R&D-моделі в податковій службі для експериментування з новими цифровими рішеннями).
8. Розширити міжнародне співробітництво в галузі цифровізації оподаткування

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біленко О., Савченко, С. Трансформація механізму податкової політики в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 46. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-19>
2. Бондаренко Є., Угрин В., Шевчук А. Ефективність роботи митних органів України в умовах воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 3. С. 226–236.
3. Василевська Г.В. Особливості взаємовпливу складових фіскального простору України. *Світ фінансів*. 2021. №1 (66) С. 112 – 123.
4. Гончар Л.В., Літвінов А.О. Цифровізація податкової системи: основні напрямки та перспективи. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/5770/5824> .
5. Глущенко О. В., Швайко М. Л., Дячек О. Ю., Бабаєв В. Ю., Громов С. О. Діджиталізація оподаткування: можливості та загрози на міжнародному рівні. *Агросвіт*. 2024. № 9. С. 64–70.
6. Гуцаленко Л. В. Податкові інформаційні ресурси: сутність, класифікація та роль у цифровій трансформації фіскального сектору. *Економіка та держава*. 2022. № 9. С. 18–23.
7. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>.
8. Десятнюк О. М., Марченко Л. І. Науково-методичні детермінанти податкової політики в умовах трансформації національної економіки. *Світ фінансів*. 2021. Вип. 4 (69). С. 8–19.
9. Зайцева Н. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів у системі публічних фінансів. *Фінанси України*. 2021. № 4. С. 45–56.
10. Зіміна А.І., Кавун О.О. Вплив цифровізації на трансформацію економічних відносин. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 75. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-17>

11. Криниця С. О. Цифрова трансформація податкової та митної систем: зарубіжний досвід та перспективи для України. *Актуальні Питання Економічних Наук*. 2025. № 9. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15165120>
12. Крисоватий А. І., Валігура В. А. Новації та напрями вдосконалення податкового законодавства України в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. №6. С. 33-53.
13. Крупка М. І., Ткачик Ф. П. Податковий комплаєнс як інструмент посилення фіскального потенціалу державного та місцевих бюджетів. *Інноваційна економіка*. 2024. № 3. С. 103–109.
14. Лагодієнко Н. В., Іванченкова Л. В., Євтушевська О. О., Скляр Л. Б. Податковий контроль як умова ефективного функціонування податкової системи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 9–10. С. 24–30.
15. Луцик А. І., Синютка Н. Г. Податковий інструментарій фіскальної політики в умовах діджиталізації фіскального простору. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 1 (58). С. 87–97.
16. Моніторинг показників роботи Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/>
17. Марущак А. В. Податковий контроль: сутність, особливості та призначення. *Правова позиція*. 2023. № 2(39). С. 26–33.
18. Мельник О. Нова комп'ютеризована транзитна система: сутність та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3384>
19. Податкова реформа 2025: цифровізація, прозорість і підтримка бізнесу. Головне управління ДПС у Тернопільській області. 02 липня 2025. URL: <https://tr.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/911294.html>
20. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Верховна Рада України. URL: <http://minrd.gov.ua/nk>.
21. Подольська А. А. Тенденції діджиталізації податкових процедур та їх вплив на методи здійснення податкового контролю. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Випуск 3. С. 67–71.

22. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 14 грудня 2021 року № 1946-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1946-20#Text>
23. Пугаченко О. Б., Фоміна Т. В. Інформаційне забезпечення експертних досліджень та податкових перевірок порядку нарахування й сплати податків і зборів. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 52. С. 244–252.
24. Рогова Н. В. Трансформація політики, інструментів і технологій обліку та оподаткування в умовах цифрової економіки. *Фінансовий простір*. 2020. № 2 (38). С. 103–116.
25. Сарана Л.А. Вплив цифровізації на митну та податкову політику України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління*. 2024. № 14 (08). С. 5–13.
26. Сідляр В. В., Герчаківський С. Д., Косс С. В. Цифровізація податкового адміністрування в контексті підвищення ефективності оподаткування малого та середнього бізнесу. *Світ фінансів*. 2024. Вип. 4 (81). С. 75–88.
27. Ткач Т., Артюх О. Сутність методів та способів податкового контролю в Україні. *Universum*. 2024. № 11. С. 5–9.
28. Ткачик Ф.П. Інформаційне забезпечення діяльності податкових органів на державному і територіальному рівнях. *Бізнес Навігатор*. 2021. Вип. 8. С. 122-127.
29. Ткачик Ф.П., Корчак А.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення податкового контролю в Україні в умовах цифровізації та євроінтеграції. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 2. С. 191–203
30. УКРАЇНА 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org /kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
31. Фоміна Т. В., Пугаченко О. Б. Документальне забезпечення податкових перевірок та експертних досліджень за загальнодержавними податками.

Економіка та суспільство. 2023. Вип. 51. URL:
<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2464/2383>

32. Хаустова М. Г. Правове забезпечення цифрової трансформації у сучасних умовах. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38). С. 7-18.
33. Цюцяк А. Л., Цюцяк І. Л., Цюцяк В. І. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 83. № 4. С. 48–55.
34. Цифрові можливості Електронного кабінету платника податків. Головне управління ДПС у Рівненській області. 30 жовтня 2025 р. URL:
<https://rv.tax.gov.ua/media-ark/local-news/948380.html>
35. Череп А., Воронкова В., Череп О. Цифрова трансформація суспільства як необхідна умова його інноваційного розвитку. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 2. С. 68-72.
36. Чудак О. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів та його цифрова трансформація. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 756–761.
37. Якушко І. Фіскальна диджиталізація: сутність та роль у розвитку національної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 2 (30). С. 44–53.
38. Addis Tax Initiative (ATI). Digitalisation of Tax Administration. Progress Report. Bonn: ATI Secretariat, 2023. 24 p.
39. Avalara VATlive. Lithuania i.MAS (SAF-T). Avalara VATlive. Updated 2024. URL:
<https://www.avalara.com/vatlive/en/country-guides/europe/lithuanian/lithuania-i-mas-saf-t.html>
40. Buhaychuk Oksana, Nikitenko Vitalina, Voronkova, Valentyna, Andriukaitiene, Regina, Malysh, Myroslava. Interaction of the digital person and society in the context of the philosophy of politics. *Cuestiones Poltiicas*, 2022. Volumen 40, Numero 72. С. 558-572.

41. Digitising taxation secures Estonia's #1 position in Tax Competitiveness Index. e-Estonia. 25.01.2023. URL: <https://e-estonia.com/digitising-taxation-secures-estonias-nr-1-position-in-tax-competitiveness-index/>
42. OECD. Tax and Digitalisation. OECD Report to G20 Finance Ministers. Paris, 2019. 36 p.
43. Olowaska M., Peshori P., Lan S. The Digitalization of Tax Administration in China, India and Korea in the Fourth Industrial Revolution. *Bulletin for International Taxation*. 2020. Vol. 74, No. 8. URL: https://www.wu.ac.at/fileadmin/wu/d/i/taxlaw/Institute/WU_Global_Tax_Policy_Center/Tax_Technology/The_Digitalization_of_Tax_Administration_in_China_India_Korea_Olowaska_et_al.pdf
44. PwC Ukraine. Ukraine Enhances Tax Transparency Through Tailored Implementation of Country-by-Country Reporting. PwC. 08.04.2025. URL: <https://www.pwc.com/ua/en/ukraine-enhances-tax-transparency-through-tailored-implementation.html>
45. Sweden & Denmark Begins e-Invoicing and Digital VAT Initiative. EDICOM Global Blog. 12.04.2022. URL: <https://edicomgroup.com/blog/sweden-einvoicing-digital-vat-initiative>
46. Tax and Customs Electronic Services Portal (PUESC). 2025. URL: <https://puesc.gov.pl/en/uslugi>
47. Vossler F., Bergolo A., Allingham M. Tax Control as Tool for Fighting Fiscal Non-Compliance and Fiscal Fraud. *Laws*. 2021. Vol. 14, no. 3:34. DOI:10.3390/laws14030034.